

DIN NOU DESPRE MONEDELE BIZANTINE TURNATE, DIN SECOLUL AL XI - LEA, DESCOPERITE ÎN DOBROGEA

Gheorghe Mănuțu-Adameșteanu

Problematica monedelor turnate descoperite pe teritoriul Dobrogei a fost abordată, pentru prima dată, de numismatul bulgar I. Iordanov¹; în anul 1980 el semnală primele monede obținute prin procedeul turnării care au circulat pe teritoriul Dobrogei în cursul secolului al XI-lea². El a reușit să întocmească un catalog care cuprinde 87 de piese: 18 dintre acestea provin de pe teritoriul actual al Bulgariei (15 de la Silistra, două din zona Varna și una din săpăturile de la Pliska), iar celelalte, marca lor majoritate, au rezultat în urma cercetărilor arheologice întreprinse în centrele urbane fortificate de pe *limes*-ul dunărean dobrogean (Păcuiul lui Soare, Dinogetia-Garvăni, Noviodunum-Isaccea, Tulcea, Nufărul).

Câțiva ani mai târziu, în 1983, bazându-se pe un lot de 151 de piese descoperite în județul Tulcea, Ernest Oberländer-Târnoveanu publică 73 de exemplare turnate aparținând intervalului cronologic acoperit de domniile împăraților Roman IV, Mihail VII și Nichifor III³.

A urmat o lungă perioadă în care, deși s-au publicat numeroase monede bizantine din secolele X - XI, nu a mai existat nici o preocupare pentru această categorie de *folles* anonimi și semnați. Acumulările înregistrate ne-au determinat să reluăm o discuție în care rămăseseră în suspensie câteva aspecte esențiale: cronologia și localizarea atelierului⁴.

Possibilitatea verificării unor descoperiri mai vechi, dar și studierea unor loturi inedite a făcut ca, în momentul actual, să ne putem baza pe aproximativ 6.500 de *folles* din secolele X - XI, dintre care 700 au fost realizati prin turnare⁵.

Po tipuri și împărați, *folles* descoperiți pe teritoriul dintre Dunăre și Mare, se șaloncază astfel:

Vasile II - Constantin VIII (976 - 1028)

Clasa A

Piesele din această categorie însumeză peste 60 de variante, dintre care, doar o mică parte, au fost obținute și prin turnare.

Varianta 1⁶

Cunoaștem un singur exemplar descoperit la Isaccea (9,93 g, 33 mm) ce se înscrie, prin dimensiuni, între parametrii maximi ai pieselor ștanțate, dar este foarte ușor. Reversul prezintă o legendă "amestecată" pe patru rânduri de litere clare, corecte, cu unele "fanteziste". În Dobrogea se cunosc opt exemplare ștanțate (numai unul la Isaccea) repartizate neuniform: șapte în județul Tulcea și unul în județul Constanța.

Varianta 9⁷

Singurul exemplar identificat provine tot de la Isaccea, județul Tulcea; în acest județ se concentrează și cele ștanțate (Isaccea - 4 ex., Dinogetia - 1 ex.) care sunt însă mai grele și mai mari.

Varianta 14, 22⁸ (?)

Și în cadrul acestei variante nu putem consemna decât o piesă izolată descoperită cu ocazia săpăturilor arheologice efectuate la cetatea Noviodunum-Isaccea în anul 1953.

Varianta 16⁹

Deocamdată se poate menționa un singur exemplar găsit la Niculițel, în apropiere de Isaccea (8,50 g, 30 mm); piesele ștanțate sunt mai mari și mai grele (11 - 18 g, 30 - 36 mm) și provin, în exclusivitate, din județul Tulcea.

Varianta 18

Apariția singulară a unor piese în cadrul diverselor variante ale clasei A părea să țină mai mult de domeniul hazardului decât să reprezinte consecința firească a unei activități sistematice de turnare. Varianta 18 vine să ne confirme - prin cele 7 exemplare de la Isaccea aduse în discuție - că meșterii acestui atelier paristrian au produs, într-o anumită perioadă, și piese din clasa A. O paralelă cu monedele ștanțate cunoscute în Dobrogea - o piesă la Dinogetia și una la Păcuiul lui Soare - ne demonstrează, pe de o parte, că cele ștanțate constituie apariții izolate și, pe de altă parte, în mod cu totul surprinzător, ele nu apar la Isaccea.

Coroborând aceste informații preliminare - predominarea pieselor turnate și lipsa celor ștanțate din importantul centru de la Isaccea - se poate avansa ipoteza că ele au fost turnate într-o epocă ulterioară perioadei în care au circulat cele ștanțate.

Parametrii valorici ne indică diferențieri nete între cele turnate și cele ștanțate (10 - 20 g, 30 - 34 mm).

Varianta 19 a

Cele două monede, găsite tot la Isaccea, sunt într-o stare avansată de uzură, fapt ce ne împiedică să trecem la o analiză mai amănunțită.

Varianta 22 (?)

Singurul exemplar, descoperit la Isaccea, ridică mari semne de întrebare datorită faptului că a circulat o perioadă mai îndelungată de timp.

Varianta 23

Din nou suntem în situația de a înregistra un mare număr de piese turnate (Isaccea - 6, Nufărul - 2, jud. Tulcea - 2), fapt ce le plasează aproape la paritate cu cele bătute (11 ex.), ultimele fiind însă mult mai grele (11 - 17 g) și mai mari (ajung până la 35 mm).

În două cazuri, legenda de pe revers se prezintă ca o simplă însiruire de litere ce nu respectă originalul: prezența unui meșter nesigur pe arta lui este întărită și de faptul că literele au mărimi diferite, sunt dispuse neregulat, fapt ce contribuie la obținerea unui revers cu aspect "barbar".

Varianta 24a, 39 - 40 (?)

Am inclus aici un grup de 7 piese (Isaccea - 3, Nufărul - 3, Dinogetia - 1) cu tendrilul de pe revers redat foarte clar, dar cu un avers ce ridică multe probleme: dintre acestea am reușit să delimităm două exemplare din varianta 40 de la Nufărul și unul 40a - b ? de la Dinogetia-Garvănu¹⁰.

Varianta 25

Până în prezent se cunosc doar două piese (Isaccea și Nufărul), apropiate valoric (8,20 g și 8,30 g, 28 - 30 mm) fapt ce le diferențiază de cele ștanțate (greutate medie 14,79 g, diametru 31 - 35 mm).

Clasa A₂₋₃**Varianta ?**

Ultimele monede din clasa A sunt foarte uzate, fapt ce explică, pe de o parte, imposibilitatea identificării lor, iar pe de altă parte, greutatea lor destul de mică. Cu aceste ultime 8 piese ajungem la un total de 39 *folles* turnați din clasa A ce reprezintă un procent de 3,39 % din totalul acestei clase și 5,57 % din *folles* turnați din secolul al XI-lea.

Sintetizând observațiile și informațiile cumulate până acum se pot face următoarele precizări:

1. Piese din clasa A₁ nu au făcut obiectul turnării;
2. Din variantele de la clasa A₂₋₃ înregistram doar câteva, o preferință aparte manifestându-se pentru variantele 18 și 23. Toate sunt mult mai ușoare decât cele ștanțate deși, uneori, dimensiunile sunt asemănătoare sau foarte apropiate. În general piese sunt corecte cu excepția unor neajunsuri de pe revers.

Roman III (1028 - 1034)**Clasa B (1028 - 1034)**

În timpul acestui împărat asistăm la o creștere a nominalului mărunt aflat în circulație (indicele monedă/an "sare" de la 19,40 la 107), fapt rămas fără urmări în ceea ce privește piesele turnate: dimpotrivă, cele 6 exemplare - toate găsite în județul Tulcea - ce reprezintă 0,85 % din totalul celor turnate și 0,93 % din cei 642 de *folles* de la Roman III - ne demonstrează ce ele sunt rezultatul unui proces ce nu este influențat de evoluția acestor evenimente.

Ar mai fi de adăugat, deși datele pot fi relative, că monedele turnate sunt destul de mari dar mai ușoare decât cele ștanțate (greutatea medie 7,00 g, față de 9,38 g).

Mihail IV (1034 - 1041)**Clasa C (1034 - 1041)**

Triplarea numărului de piese turnate - de la 6 la 17 - nu trebuie să ne înșeale, căci pe ansamblul descoperirilor procentele sunt insignificante - 1,46 % din clasa C și 2,42 % din cele turnate.

Creșterea numărului de exemplare turnate se observă în contextul în care Dobrogea va înregistra cel mai înalt indice în circulația monedei bizantine din intervalul 969 - 1092, numărul de *folles* de la Mihail IV ajungând la 1.162 ex.

Datele referitoare la diametru și greutate se mențin pe aceleasi coordonate ca și la clasa B; ca o noutate, în ceea ce privește aria de răspândire, putem menționa două descoperiri izolate - Păcuiul lui Soare și Peceneaga - din județul Constanța.

Constantin IX (1042 - 1055)

Clasa D (1042 - 1055)

Pentru prima dată ne aflăm în fața unui număr compact de descoperiri 98 ex. - care acoperă o mare parte din teritoriul Dobrogei.

Problema va înregistra noi valențe în contextul în care numărul monedelor ștanțate va scădea de la 1.145 la 989; concret, *folles* turnați reprezintă 9,2 % din totalul monedelor emise de Constantin IX și 14 % din totalul monedelor turnate. Datele sunt deosebit de sugestive și demonstrează că acest atelier paristrian are o activitate deosebită de intensă în această perioadă. Monedele turnate sunt sub standardurile monetăriei bizantine "oficiale" atât ca mărime (24 - 26 mm față de 26 - 30 mm) cât și ca greutate (3 - 4 g față de 6 - 9 g), ceea ce ne demonstrează că în această provincie există un necesar de monedă măruntă.

Simpla însiruire a localităților - Păcuiul lui Soare, Hîrșova, Capidava, Dinogetia-Garvăni, Isaccea, Tulcea, Nufărul - ne demonstrează că ele au cunoscut o răspândire rapidă în centrele fortificate bizantine de pe *limes*-ul dunărean.

În sudul Dobrogei, exceptie face doar Păcuiul lui Soare (25 ex.), apar doar descoperiri izolate (Hîrșova - 1, Capidava - 1), în timp ce în nord sunt concentrate majoritatea descoperirilor (72,44 %) și ele beneficiază de o repartiție mai uniformă în teritoriu (Isaccea - 35,75 %, Nufărul - 19,38 %, Dinogetia-Garvăni - 6,12 %).

Constantin X (1059 - 1067)

Acest împărat va emite patru tipuri de *folles* - două anonime (clasa E și F) și două semnate (cu împărăteasa Evdochia și apoi singur) - care se vor regăsi preferențial, cu excepția clasei F, (1 ex.), și printre monedele turnate; în general se va respecta o anumită proporție observată și la piesele ștanțate.

Monedele anonime din clasa E provin în exclusivitate din nordul Dobrogei (Isaccea - 4, Dinogetia - 3, Nufărul - 2); clasa F - Păcuiul lui Soare - 1 ex.

Folles semnați (tip 1 - 31 ex. și tip 2 - 11 ex.) sunt localizați cu precădere în nordul provinciei, în timp ce ascensiunea de la Păcuiul lui Soare, cu trei ex. din tipul I, se înscrise ca o apariție insolită și nesemnificativă pentru zona sudică.

Roman IV (1067 - 1071)

Scurtul regres din timpul lui Constantin X este urmat de o adevărată avalanșă de monede turnate de la acest împărat: ceva mai mult de o treime sunt piese turnate (172 ex.), dar cu precizarea că doar 39 sunt anonime și 133 semnate.

Repartiția nominalului între sud și nord se prezintă astfel: în jud. Tulcea s-au găsit 333 de piese (68,09 %) dintre care 124 sunt turnate, iar în jud. Constanța 150 ex. dintre care 50 sunt turnate, deci înregistrăm o ușoară superioritate numerică în nord pentru cele turnate. Frevența celor două tipuri, anonime și semnate, este asemănătoare pentru întreg ținutul dintre Dunăre și Marea Neagră.

"Tradiția" turnării unor piese mai mici și mai ușoare este respectată și acum: 3,99 g față de 5,65 g la cele semnate și 4,85 g față de 6,47 g la cele anonime, dimensiunile de 24 - 26 mm sunt foarte apropiate și, uneori, asemănătoare cu cele șanțate, 25 - 28 mm.

Mihail VII (1071 - 1078)

Atelierul continuă să aibă o intensă activitate, dar preferințele sale devin mai transante și el va emite numai piese semnate (161 ex.). Numărul lor marchează un regres ce capătă accente mai puternice dacă ne gândim că ele acoperă o perioadă mai mare de timp (7 ani) raportată la domnia anterioară (4 ani).

Scăderea greutății medii la cele șanțate, de la 5,66 g la 4,70 g, se va repeta și asupra monedelor semnate turnate care coboară de la 3,99 g la 3,04 g. Dimensiunile mult reduse, în ambele cazuri, vor oscila între 22 și 25 mm. Diferențe notabile vor apărea la repartiția în teritoriu: în jud. Tulcea înregistram un total de 214 piese, dintre care 127 sunt turnate (59,34 %) și doar 87 șanțate (46 semnate și 41 anonime), în timp ce în jud. Constanța din 86 ex. doar 34 sunt turnate (39,53 %). Situația este destul de transanstă și poate fi urmărită pe două coordonate:

a) în sud există mai multe piese șanțate cu o preferință mai accentuată pentru cele semnate, în timp ce în nord sunt majoritare cele anonime;

b) monedele turnate sunt foarte puțin prezente în sud, doar la Păcuiul lui Soare (33 ex.) și o apariție izolată la Constanța, în timp ce în nordul Dobrogei ele asigură majoritatea nominalului aflat în circulație, fapt confirmat și de o repartition geografică echilibrată, atât în centrele de pe *limes* - Măcin, Troesmis, Dinogetia, Isaccea, Nufărul - dar și în unele așezări rurale - Rachelu, Niculițel, Beștepe.

Nichifor III (1078 - 1081)

De la apariția primilor *folles* semnați în timpul lui Constantin X și până la sfârșitul domniei lui Mihail VII am consemnat o anumită predilecție pentru turnarea monedelor semnate, ajungându-se până la turnarea în exclusivitate a pieselor cu numele împăratului.

Acum, în mod paradoxal, vom întâlni nurnai *folles* anonimi turnați care, deși acoperă o perioadă mult mai scurtă de timp decât a predecesorului său, marchează o creștere substanțială - indicatorul monedă/an sare de la 42,85 la 117. Aceasta constituie o transpunere fidelă a unei realități consemnate și la piesele șanțate: de la 139 emise de Mihail VII la 195 din timpul lui Nichifor III.

Curba valorică descendenta pe care s-au plasat monedele bizantine în a două jumătate a secolului al XI-lea, va atinge pragul cel mai de jos: greutatea medie va fi de numai 2,78 g iar dimensiunile se vor concentra în limitele a 21 - 22 mm.

Analiza descoperirilor pe centre și zone geografice ne oferă o imagine deja familiară: în sud, foarte puține piese, toate concentrate la Păcuiul lui Soare, 19 exemplare, ceea ce reprezintă doar 27,41 % din numărul total de *folles* de Nichifor III, în timp ce în nord cumulăm 139 de picse turnate dintr-un total de 285, adică aproape jumătate (48,77 %).

Cronologia emisiunilor și localizarea atelierului

Cercetării care s-au ocupat de *folles* turnați din provincia Paristrion, folosind drept criterii de departajare numărul de piese din fiecare clasă, au apreciat că se pot diferenția două mari etape în funcționarea acestui atelier.

Când au apărut primele monede - imediat după anul 976¹¹ sau în deceniile 3 - 4 ale secolului al XI-lea¹² - iată o problemă asupra căreia divergențele persistă încă, pentru ca asupra sfârșitului acestei prime etape ele să fie unanime și să conveargă spre domnia lui Constantin X.

A doua etapă se delimitizează cu claritate prin marele număr de descoperiri ce caracterizează intervalul de timp acoperit de împărații Roman IV, Mihail VII și Nichifor III.

Principalul aspect al cronologiei emisiunilor turnate, rămas încă în suspensie, se referă la debutul lor. În încercarea de a oferi un răspuns cât mai convingător dar și cât mai aproape de realitate, ne vom referi și la condițiile de descoperire, fapt ce nu a stat în atenția celorlalți autori. Piese din clasele A, B și C, destul de puțin prezente în discuția noastră, nu beneficiază de condiții relevante de descoperire și nici nu prezintă surfrapări, dar, după cum se va vedea, aceasta nu va împiedica asupra cronologiei.

Prințele repere cronologice ne sunt oferite de două exemplare din clasa D care vor conducea pentru obținerea unei soluții finale. La Capidava, din trei monede de la Constantin IX, una este turnată și, deși, a fost găsită cu totul întâmplător, ne oferă posibilitatea unei datări indirecte¹³. Prezența acestor exemplare din clasa D ne obligă să acceptăm că așezarea de aici nu a fost afectată de atacul peceneg din anul 1036 - idee acreditată până acum tot pe baza descoperirilor monetare - și că locuirea a continuat până în anul 1046¹⁴, când fortificația a fost distrusă definitiv; se poate concluziona că exemplarul din clasa D a fost turnat între anul 1042, când a început să fie emis acest tip, și anul 1046, când așezarea de la Capidava își închidează existența.

Un alt argument, pe care îl aducem în discuție, îl constituie o descoperire arheologică făcută în anul 1981, în așezarea urbană fortificată de la Nufărul: pe ulya 2, în groapa menajeră nr. 15, pe lângă alte materiale arheologice s-au găsit și trei *folles* - unul de la Mihail IV și doi de la Constantin IX - fapt ce asigură datarea acestui complex în timpul ultimului împărat¹⁵. Una dintre piesele de la Constantin IX a fost turnată și, deci, se poate afirma că și ea se încadrează între aceleasi repere cronologice.

Coroborând numărul mare de, piese turnate ale clasei D cu cele două momente cronologice amintite ne permitem să afirmăm că ele au început să fie turnate încă de la începutul domniei lui Constantin IX de către un atelier ce-și începe acum activitatea.

Existența unor monede turnate printre emisiuni anterioare acestui moment - clasele A, B și C - este perfect explicabilă dacă se are în vedere că cele bătute, într-un număr redus, au circulat în tot cursul secolului al XI-lea (vezi surfrapările existente)¹⁶. Argumentația capătă valențe sporite dacă se observă că aceste emisiuni - A, B și C - au făcut obiectul unor turnări accidentale și sunt nesemnificative din punct de vedere numeric.

Localizarea acestui atelier pentru care s-a propus în mod firesc capitala *themei* - Durostorum-Silistra¹⁷ - este infirmată categoric de repartiția monedelor pe teritoriul Dobrogei. În vecinătatea capitalei, în zona sudică a *themei* Paristrion, cu excepția așezării de la Păcuiul lui Soare, descoperirile au un caracter întâmplător (Capidava - 1, Hârșova - 1), în timp ce în nord situația este semnificativă, atât ca număr cât și ca arie de răspândire (Isaccea - 35, Nufărul - 21, Dinogetia-Garvă - 6, Tulcea - 2, Beștepe - 1, Luncavița - 1). În aceste condiții atenția noastră s-a îndreptat spre ținutul din nord și a fost atrasă de singura localitate care domină, atât prin numărul dar și prin varietatea descoperirilor¹⁸, zona gurilor Dunării și, spunând aceasta, nu putem să ne referim decât la Isaccea-Noviodunum¹⁹.

În stadiul actual al cunoștințelor noastre, acesta constituie singurul centru în care sunt prezente toate tipurile de monede turnate, de la Clasa A până la Nichifor III.

Urmărind evoluția numerică a descoperirilor de pe întreg teritoriul dobrogean și raportând-o la dispersia în teren, se poate afirma că acest atelier a funcționat la Isaccea în toată această perioadă, în activitatea sa consemnându-se diverse oscilații care au afectat masa monetară aflată în circulație sau diversele tipuri de *folles*.

Emiterea de monede turnate s-a încheiat în timpul împăratului Nichifor III și, în momentul actual, este greu de precizat dacă monedele turnate anonime ale acestui împărat au continuat să circule și în timpul succesorului său, Alexios I, idee acreditată de Ernest Oberländer Târnoveanu²⁰.

Considerații finale

Prezența la Dunărea de jos a unui atelier care emite *folles* turnați din bronz, cu valori inferioare standardelor oficiale ale Imperiului, ne arată că la începutul domniei lui Constantin IX exista aici o acută cerere de piese mărunte.

Din puținele surse ale vremii cunoaștem că împăratul Mihail IV a înlocuit impozitul în natură cu impozitul în bani, fapt ce a generat o puternică mișcare de nemulțumire în Peninsula Balcanică, ce a culminat cu răscoala din anii 1040 - 1041²¹.

Un călător care a navigat pe Dunăre pe la 1042 - 1045²², ne descrie un ținut dobrogean înfloritor cu o intensă viață economică, fapt care presupune și o circulație monetară corespunzătoare, întrerupte brutal de atacul pecenegilor din iarna anului 1046.

Fiecare dintre aceste evenimente poate constitui și un răspuns la întrebarea noastră, căci un surplus de monedă putea să fie necesar pentru plata unor noi garnizoane angajate în luptele cu migratorii sau puteau să asigure o parte din necesarul pentru plata noilor impozite.

Scăderea numărului de *folles* constituie o realitate pentru provincia Paristrion - de la 1.162 ex. în timpul lui Mihail IV, la 1087 ex. sub Constantin IX, sau prin prisma raportului monedă/an, de la 166 la numai 83,61 - dar nu trebuie să omitem că o situație similară se înregistrează și în alte provincii ale Imperiului Bizantin, fapt redat cu fidelitate de seismograful care este raportul monedă/an: Corint (de la 17,57 la 1,3), Atena (22 la 8), Sardis - Asia Mică (1 la 0,31) și Preslav (4,14 la 0,92)²³. Mai trebuie doar precizat că, în Dobrogea și Bulgaria, această scădere a fost influențată sensibil și de atacurile pecenegilor.

În a doua jumătate a secolului al XI-lea se observă o puternică reactivare a atelierului pe fondul unor profunde nemulțumiri ale populației de la Dunărea de Jos căreia, printre altele, își anulaseră subsidiile în bani oferite pentru apărarea graniței²⁴. Deși sunt turnate numeroase monede de la Roman IV, anonime dar mai ales semnate, unii autori bulgari opinează că producerea lor a început după anul 1074, când s-a produs desprinderea temporară a unor teritorii bulgărești din nord-estul provinciei²⁵.

Deasemenea, nu putem fi de acord cu părerea că existența acestei formațiuni politice, ostile Bizanțului, în perioada 1072 - 1091, "a condus la o completă izolare a zonei de la gurile Dunării de restul lumii bizantine, de care n-a rămas legată decât pe cale maritimă"²⁶. Însăși partea finală a acestei fraze ne dovedește că nu putea fi vorba de o "izolare completă" și analiza descoperirilor monetare ne-o va dovedi cu prisosință.

În această perioadă de frământări era de așteptat că moneda constantinopolitană să pătrundă mult mai greu în zona paristriană și raportul monedă/an pare să ne confirme acest lucru pentru piesele ștanțate (de la 100, sub Constantin X, la 75,5, pentru Roman IV). Aceasta constituie reflectarea unei imagini înșelătoare, căci în realitate avem de-a face cu o politică monetară aflată sub controlul Imperiului: de la Constantinopol se trimit, cu precădere piese anonime, în timp ce în sarcina atelierului intră misiunea de a seoate *folles* semnați, creându-se astfel un echilibru între cele două tipuri (255 sunt semnați și 234 sunt anonimi). Curnularea pieselor ștanțate cu cele turnate ne oferă o creștere a indicei monedă/an (de la 100 la 122,25), situație ce este conformă și cu realitățile monetare din Imperiu: Corint (de la 15 la 25,75), Atena (de la 14,38 la 27), Sardis (de la 0,88 la 1,75).

Urmărind sirul argumentației vom constata că după evenimentele din 1072-1074 nu se poate vorbi de o izolare a ținutului de la gurile Dunării și de imposibilitate în aprovisionarea cu monede. De la Mihail VII se cunosc 248 de piese semnate și 52 anonime, disproportionă dintre cele două tipuri de *folles* datorându-se faptului că atelierul emite, în exclusivitate, piese semnate; în funcție de procedeul de obținere, totalizându-161 turnate și 139 tăiate, deci numai o usoară inferioritate a celor tăiate (46,33%).

Situată politică nou creată va influența și asupra ariei de răspândire a monedelor turnate care vor ajunge mult mai greu în sudul Dobrogei (doar 40% din totalul descoperirilor) în timp ce în nord ele vor cumpăra 60 %.

Momentul dificil patcut de ținutul de la gurile Dunării va fi depășit în timpul lui Nichifor III când numărul monedelor ștanțate îl va depăși pe cel al monedelor turnate (195 dintr-un total de 353).

Confirmarea cea mai eloventă a normalizării situației Imperiului la gurile Dunării ne este oferită de simpla constatare că atelierul își încetează acum activitatea²⁷.

Lecturarea celor prezentate până acum vine să înlăture orice îndoială în legătură cu caracterul activității de turnare a monedelor: nu se mai poate spune că ele reprezintă efortul unor particulari ci rezultă cu claritate că ne aflăm în fața unui act oficial, aflat sub strictă supraveghere a bizantinilor.

Prezența atelierului de la Isaccea - pe totă durata sa de funcționare - a făcut ca folosi turnați să fie întâlniți, cu precădere, în nordul Dobrogei și mai puțin în partea sa sudică, iar menținerea lor pe alte meleaguri - Varna (2 ex.), Plisca (1 ex.) - să fie determinată de existența unor fenomene conjuncturale de excepție.

CATALOG

Lista prescurtărilor:

ICEM - Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea;

MINAC - Muzeul de Istorie Națională și Arheologic Constanța;

MMC - Muzeul Militar Central;

MIAMB - Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București;

MNIB - Muzeul Național de Istorie din București;

MIG - Muzeul de Istorie din Galați;

MB - Muzeul din Brăila;

IAB - Cabinetul Numismatic al Institutului de Arheologic din București;

Col. part. - colecție particulară.

Vasile II - Constantin VIII (976 - 1028)

Clasa A₂ - 3

Varianta 1

Morrisson, p. 587, clasa A₂, anii 976 - 1025;

DOW, III, 2, p. 650, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5.

• Județul Tulcea

Isaccea

1. AE, ↓, 9,93 g, 33 mm, ICEM, inv. 39 534

E. Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 262, nota 6 - clasa A₂

Varianta 9

Morrisson, p. 587, clasa A₂, anii 976 - 1025

DOW, III, 2, p. 654, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

2. AE, ↓, 4,32 g, 26 mm, IAB, inv. 1767/320

Iordanov, p. 10, nr. 6

Varianta 14, 22 (?)

Morrisson, p. 587, 597 - 598, clasa A₂, anii 976 - 1025

DOW, III, 2, p. 657, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

3. AE, ↓, 9,06 g, 31 mm, IAB, inv. 557/8

Varianta 16

DOW, III, 2, p. 656, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

Niculitel

4. AE, ↓, 8,50 g, 30 mm, ICEM, inv. 11063

ibidem, nr. 5

Varianta 18

Morrisson, p. 597, clasa A₂, anii 976 - 1025

DOW, III, 2, p. 657, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

Isaccea

5. AE, ↓, 6,30 g, 29 mm, ICEM, inv. 42566

6. AE, ↓, 6,23 g, 29 mm, ICEM, inv. 42569

7. AE, ↘, 5,83 g, 27 mm, ICEM, inv. 42574

8. AE, ↓, 5,67 g, 29 mm, ICEM, inv. 42568

9. AE, ↓, 5,60 g, 29 mm, ICEM, inv. 42567

10. AE, ↓, 4,20 g, 29 mm, ICEM, inv. 42572

11. AE, ↓, 3,89 g, 27 mm, MINAC, inv. 13999

Varianta 19 a

DOW, III, 2, p. 645, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

12. AE, ↓, 3,55 g, 25 x 22 mm, ICEM, inv. 42575

13. AE, ↓, 3,45 g, 23 mm, MINAC, inv. 13786

Varianta 22 (?)

DOW, III, 2, p. 658, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

Isaccea

14. AE, ↓, 5,99 g, 26 x 25 mm, IAB, inv. 736/253

Varianta 23

Morrisson, p. 587, 597 - 598, clasa A₂, anii 976 - 1025

DOW, III, 2, p. 659 - 660, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

Isaccea

15. AE, ↓, 6,54 g, 27 mm, Col. part.

16. AE, ↓, 6,15 g, 27 mm, ICEM, inv. 42571

17. AE, ↓, 5,30 g, 29 mm, ICEM, inv. 47928

18. AE, ↓, 5,18 g, 29 mm, ICEM, inv. 47927

Nufăr

19. AE, ↓, 11,18 g, 30 x 29 mm, ICEM, inv. 40487

Mănuțu-Adameșteanu, Circulația, p. 520, nr. 20

20. AE, ↓, 9,66 g, 29 x 28 mm, ICEM, inv. 40529

ibidem, nr. 21

Județul Tulcea. Passim

21. AE, ↓, 7,33 g, 28 mm, ICEM, inv. 49581

22. AE, ↓, 6,48 g, 28 mm, ICEM, inv. 49580

Varianta 24 a, 39 - 40 (?)

Morrisson, p. 587, clasa A₂, anii 976 - 1025

DOW, III, 2, p. 645, 622, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

Isaccea

23. AE, ↓, 5,92 g, 24 mm, Col. part.

24. AE, ↓, 5,52 g, 24 mm, Col. part.

25. AE, ↓, 3,42 g, 23 x 25 mm, IAB, inv. 736/486

Varianta 25

Morrisson, II, p. 598, clasa A₂, anii 976 - 1025

DOW, III, 2, p. 661, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

Isaccea

26. AE, ↓, 8,20 g, 28 x 30 mm, ICEM, inv. 42565

Nufărū

27. AE, ↓, 8,36 g, 30 x 28 mm, ICEM, inv. 47179

Mănuțu-Adameșteanu, Pontica, XXV, p. 409, nr. 126

Varianta 40

Morrisson, p. 587, 596, 598, clasa A₂, anii 976 - 1025

DOW, III, 2, p. 645, 666 - 667, anii 976 (?) - 1030/5

Nufărū

28. AE, ↓, 8,14 g, 30 x 29 mm, ICEM, inv. 40491

Mănuțu-Adameșteanu, Circulația, p. 521, nr. 42

29. AE, ↘, 6,48 g, 26 x 33 mm, ICEM, inv. 40521

ibidem, nr. 44

Varianta 40 a - b (?)

DOW, III, 2, p. 667 - 668, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

Dinogetia

30. AE, ↓, 6,50 g, 26 mm, IAB, inv. 1193/64

Iordanov, p. 10, nr. 9, var. 39

Varianta 39 - 40

Morrisson, p. 587, clasa A₂, anii 976 - 1025

DOW, III, 2, p. 662, clasa A₂, anii 976 (?) - 1030/5

Nufărū

31. AE, ↓, 6,27 g, 26 mm, IAB, inv. 1299/4

Varianta ?*Isaccea*

32. AE, ↓, 4,82 g, 27 mm, ICEM, inv. 42564
 33. AE, ↓, 4,70 g, 28 mm, MINAC, inv. 13788
 34. AE, ↓, 4,26 g, 29 mm, ICEM, inv. 47913
 35. AE, ↓, 2,56 g, 24 mm, ICEM., inv. 13787
 36. AE, ↓, ? g, 28 mm, IAB, inv. ??/192
 Iordanov, p. 10, nr. 7 - neverificată

Dinogetia

37. AE, ↓, 2,20 g, 24 mm, IAB, inv. 1193/91
 38. AE, ↓, 1,79 g, 26 mm, IAB, inv. 1193/38
 39. AE, ↓, 1,54 g, 21 mm, IAB, inv. 744/103
 Iordanov, p. 13, nr. 114, anepigrafă

Roman III (1028 - 1034)*Clasa B (1028 - 1034)*

Morrisson, p. 586, 599, anii 1028 - 1034
 DOW, III, 2, p. 676, anii 1030/5 - 1042 (?)

♦ Județul Tulcea

Isaccea

40. AE, ↓, 8,13 g, 30 mm, IAB, inv. 557/170
 41. AE, ↓, 7,52 g, 23 mm, Col. part.
 Măncu-Adameșteanu, Cronica, 1991, p. 578, nr. 41
 42. AE, ↓, 4,49 g, 26 mm, IAB, inv. 557/174

Sarichioi

43. AE, ↓, 8,71 g, 30 x 28 mm, Col. Scolii Sarichioi
 idem, Cronica, 1991, p. 586, nr. 130

Troesmis, Com. Turcoaia

44. AE, ↓, 4,22 g, 28 x 25 mm, Surfrapată pe clasa A - rv. pe rv. ICEM, inv. 11040
 Oberländer-Târnoveanu, 1980, p. 267, nr. 81

Mihail IV (1028 - 1034)*Clasa C (1028 - 1034)*

Morrisson, p. 586, 600, anii 1028 - 1034
 DOW, III, 2, p. 681, anii 1042 (?) - 1050

♦ Județul Tulcea

Isaccea

45. AE, ↓, 7,23 g, 29 x 27 mm, ICEM, inv. 44233
 Măncu-Adameșteanu, Cronica, 1991, p. 578, nr. 43
 46. AE, ↓, 6,45 g, 28 mm, MINAC, inv. 13749
 47. AE, ↓, 6,25 g, 26 mm, ICEM, inv. 44238

ibidem, p. 579, nr. 45

- 48. AE, ↓, 5,81 g, 25 x 27 mm, Col. part.
- 49. AE, ↓, 5,65 g, 25 x 26 mm, ICEM, inv. 49210
- 50. AE, ↓, 5,40 g, 24 x 26 mm, MINAC, inv. 13748
- 51. AE, ↓, 2,43 g, 26 mm - ruptă, IAB, inv. 736/276

Nufărul

- 52. AE, ↓, 6,28 g, 26 x 25 mm, ICEM, inv. 45198
idem, Circulația, p. 529, nr. 192
- 53. AE, ↓, 5,69 g, 28 mm, ICEM, 46776
ibidem, p. 530, nr. 205
- 54. AE, ↓, 5,50 g, 27 x 25 mm, ICEM, inv. 45203
ibidem, nr. 208
- 55. AE, ↓, 5,22 g, 24 x 29 mm, Col. part.
- 56. AE, ↓, 4,64 g, 25 x 23 mm, ICEM, inv. 45206
idem, Circulația, p. 230, nr. 214

Malcoci

- 57. AE, ↓, 7,40 g, 29 x 27 mm, ICEM, inv. 41589

Județul Tulcea. Passim

- 58. AE, ↓, 6,40 g, 29 mm, ICEM, inv. 11787
Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 262, nota 6
- 59. AE, ↓, 4,71 g, 27 mm, ICEM, inv. 11791
ibidem

- *Județul Constanța*

Păcuiul lui Soare

- 60. AE, ↓, 4,33 g, 25 x 26 mm, IAB, inv. 1426/186

Pecineaga

- 61. AE, ↓, 3,50 g, 25 mm, MINAC, inv. 7168
Iordanov, p. 10, nr. 12 - gresit Mangalia

Constatin IX (1042 - 1055)

Clasa D (1042 - 1055)

Morrisson, p. 586, 601, anii 1042 - 1055

DOW, III, 2, p. 685 - 687, anii c. 1050 - c. 1060

- *Județul Tulcea*

Isaccea

- 62. AE, ↓, 5,35 g, 23 x 25 mm, ICEM, inv. 49216
- 63. AE, ↓, 5,25 g, 26 x 25 mm, ICEM, inv. 48105
- 64. AE, ↓, 4,94 g, 27 x 28 mm, IAB, inv. 1767/40
Iordanov, p. 10, nr. 16

65. AE, ↓, 4,87 g, 27 x 25 mm, ICEM, inv. 47987
66. AE, ↓, 4,80 g, 26 x 22 mm, ICEM, inv. 42651
Mănuțu-Adameșteanu, Cronica, 1991, p. 579, nr. 52
67. AE, ↓, 4,60 g, 26 mm, ruptă, ICEM, inv. 40129
Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 263, nota 6
68. AE, ↓, 4,40 g, 25 x 23 mm, MINAC, inv. 13995
69. AE, ↓, 4,31 g, 26 mm, Col. part.
70. AE, ↓, 4,30 g, 27 x 25 mm, ICEM, inv. 48115
71. AE, ↓, 4,29 g, 25 x 28 mm, MINAC, inv. 51096
Custurea, 1984, p. 252, nr. 979
72. AE, ↙, 4,27 g, 23 mm, ICEM, inv. 47988
73. AE, ↓, 4,25 g, 25 mm, Col. part.
74. AE, ↓, 4,23 g, 26 mm, Col. part.
75. AE, ↓, 4,21 g, 25 x 27 mm, ICEM, inv. 49298
76. AE, ↓, 4,20 g, 28 x 27 mm, ICEM, inv. 47250
77. AE, ↓, 4,20 g, 28 x 27 mm, ICEM, inv. 49495
78. AE, ↓, 4,19 g, 23 x 26 mm, ICEM, inv. 49496
79. AE, ↓, 4,10 g, 25 mm, IAB, inv. 1266/177
Iordanov, p. 10, nr. 17
80. AE, ↓, 4,07 g, 23 x 26 mm, IAB, inv. 736/287
81. AE, ↓, 4,01 g, 24 mm, Col. part.
82. AE, ↓, 3,86 g, 24 mm, Col. part.
83. AE, ↓, 3,85 g, 27 mm, Surfrapată pe clasa C - rv. pe rv. - MINAC, inv. 13 764
84. AE, ↓, 3,58 g, 24 x 26 mm, Col. part.
85. AE, ↓, 3,55 g, 24 mm, ICEM, inv. 42598
86. AE, ↓, 3,55 g, 24 x 23 mm, ICEM, inv. 48113
87. AE, ↓, 3,50 g, 25 mm, Col. part.
88. AE, ↓, 3,50 g, 25 x 24 mm, Col. part.
89. AE, ↓, 3,49 g, 28 mm, ICEM, inv. 47990
90. AE, ↓, 3,37 g, 22 x 25 mm, Col. part.
Mănuțu-Adameșteanu, Cronica Pontica, XXVI, 1993
91. AE, ↓, 3,33 g, 25 mm, Col. part.
Oberländer-Târnoveanu, 1984, p. 275, nr. 130
92. AE, ?, 3,06 g, 24 x 22 mm, Col. part.
Mănuțu-Adameșteanu, Pontica, XXV, p. 494, nr. 26
93. AE, ↓, 3,05 g, 24 mm, ICEM, inv. 49447
94. AE, ↙, 2,93 g, 25 mm, ruptă, ICEM, inv. 48773
95. AE, ↓, 2,70 g, 25 mm, Col. part.
Oberländer-Târnoveanu, 1984, p. 275, nr. 132
96. AE, ↓, 2,70 g, 25 mm, Col. part.
97. AE, ↓, 2,47 g, 24 mm, ruptă, Col. part.
98. AE, ↓, fragment, IAB, inv. 1767/159
Iordanov, p. 10, nr. 18

Nufărū

99. AE, ↓, 7,00 g, 29 x 26 mm, ICEM, inv. 45259
 Măncu-Adameșteanu, Circulația, p. 534, nr. 292
100. AE, ↓, 5,15 g, 25 x 27 mm, ICEM, inv. 47142
101. AE, ↓, 4,87 g, 26 mm, ICEM, inv. 45278
 ibidem, p. 535, nr. 323
102. AE, ↓, 4,84 g, 27 x 24 mm, ICEM, inv. 45279
 ibidem, nr. 324
103. AE, ↓, 4,75 g, 29 x 26 mm, ICEM, inv. 45280
 ibidem, nr. 325
104. AE, ↓, 4,74 g, 27 mm, ICEM, inv. 48681
 idem, Pontica, XXV, p. 412, nr. 232
105. AE, ↓, 4,63 g, 25 x 24 mm, ICEM, inv. 45281
 idem, Circulația, p. 535, nr. 326
106. AE, ↓, 4,58 g, 26 x 24 mm, ICEM, inv. 47137
 idem., Pontica, XXV, p. 412, nr. 233
107. AE, ↓, 4,49 g, 25 mm, ICEM, inv. 46794
 ibidem, nr. 234
108. AE, ↓, 4,32 g, 26 x 25 mm, ICEM, inv. 45284
 idem, Circulația, p. 535, nr. 331
109. AE, ↓, 4,04 g, 25 mm, ICEM, inv. 48353
 idem., Pontica, XXV, p. 412, nr. 237
110. AE, ↓, 4,04 g, 26 mm, ICEM, inv. 48683
 ibidem, nr. 236
111. AE, ↓, 3,85 g, 26 x 24 mm, ICEM, inv. 47070
 ibidem, nr. 239
112. AE, ↓, 3,79 g, 24 x 26 mm, ICEM, inv. 48685
 ibidem, nr. 240
113. AE, ↓, 3,63 g, 23 mm, ruptă, ICEM, inv. 48686
 ibidem, nr. 242
114. AE, ↓, 3,34 g, 25 mm, ICEM, inv. 46829
 idem, Circulația, p. 536, nr. 340
115. AE, ↓, 3,19 g, 26 x 24 mm, ICEM, inv. 48064
 ibidem, nr. 342
116. AE, ↓, 2,72 g, 24 x 23 mm, ruptă ICEM, inv. 47141
 idem, nr. 343
117. AE, ↓, 2,39 g, 24 mm, ICEM, inv. 45303
 idem, nr. 344

Dinogetia

118. AE, ↓, 5,51 g, 26 x 24 mm, IAB, inv. 1193/373
119. AE, ↓, 5,01 g, 24 mm, IAB, inv. 1193/423
120. AE, ↓, 4,82 g, 25 mm, IAB, inv. 1760/87
121. AE, ↓, 4,27 g, 27 x 28 mm, IAB, inv. 1193/551

122. AE, ↓, 4,25 g, 24 x 23 mm, IAB, inv. 1193/393

Iordanov, p. 10, nr. 14 - greșit 4,05 g, 27 mm

123. AE, ↓, 3,35 g, 25 mm, IAB, inv. 1760/26

Bestepe

124. AE, ↓, 4,70 g, 22 x 26 mm, Col. școlii Bestepe

Mănuțu-Adameșteanu, Cronica, 1991, p. 576, nr. 3

Luncavîța

125. AE, ↓, 5,10 g, 26 mm, MIG, inv. 11035

Petrescu-Dâmbovița, Inventar, p. 12, nr. 8

Tulcea

126. AE, ↓, 4,54 g, 25 mm, IAB, inv. 477/101

127. AE, ↓, 3,75 g, 26 mm, ICEM, inv. 11798

Oberlander-Târnoveanu, 1983, p. 263, nota 6

Județul Tulcea. Passim

128. AE, ↓, 5,30 g, 25 mm, ICEM, inv. 11805

Iordanov, p. 10, nr. 21

129. AE, ↓, 3,04 g, 25 mm, ICEM, inv. 11807

Al. Popescu, Peuce, VI, p. 213, nr. 89

• Județul Constanța

Păcuiul lui Soare

130. AE, ↓, 5,38 g, 25 x 27 mm, IAB, inv. 1426/276

I, p. 199, nr. 312

131. AE, ↓, 5,35 g, 23 x 26 mm, IAB, inv. 1426/277

ibidem, p. 313

132. AE, ↓, 4,97 g, 23 x 26 mm, IAB, inv. 1426/291

ibidem, p. 200, nr. 321

133. AE, ↓, 4,95 g, 24 mm, IAB, inv. 1426/292

ibidem, nr. 334

134. AE, ↓, 4,89 g, 23 mm, MINAC

Custurea, Papasima, p. 372, nr. 361

135. AE, ↓, 4,68 g, 26 mm, IAB, inv. 1426/389

p. 204, nr. 436, clasa F

136. AE, ↓, 4,65 g, 25 x 24 mm, IAB, inv. 1426/297

ibidem, p. 200, nr. 338

137. AE, ↓, 4,63 g, 23 x 25 mm, IAB, inv. 1426/298

ibidem, nr. 340

138. AE, ↓, 4,55 g, 26 mm, MINAC

Custurea, Papasima, p. 372, nr. 370

139. AE, ↓, 4,51 g, 24 x 23 mm, IAB, inv. 1426/300

p. 201, nr. 341

140. AE, ↓, 4,37 g, 27 mm, MINAC

141. AE, ↓, 4,27 g, 24 mm, IAB, 1426/304
ibidem, nr. 346
142. AE, ↓, 4,21 g, 23 mm, IAB, 1426/305
ibidem, nr. 347
143. AE, ↓, 4,13 g, 24 mm, IAB, inv. 1426/306
ibidem, nr. 348
144. AE, ↓, 4,11 g, 25 x 26 mm, IAB, inv. 1426/307
ibidem, nr. 349
145. AE, ↓, 3,77 g, 24 mm, Surfrapată pe cl. C - rv. pe rv., IAB, inv. 1426/311
ibidem, nr. 354
146. AE, ↓, 3,70 g, 26 mm, MINAC
147. AE, ↓, 3,67 g, 23 mm, MINAC
Custurca, Papasima, p. 374, nr. 382
148. AE, ↓, 3,62 g, 21 mm, MINAC
ibidem, nr. 385
149. AE, ↓, 3,58 g, 24 mm, IAB, inv. 1426/313
nr. 356
150. AE, ↓, 3,52 g, 25 mm, IAB, inv. 1426/314
ibidem, nr. 357
151. AE, ↓, 3,50 g, 26 x 28 mm, IAB, inv. 1426/315
ibidem, nr. 358
152. AE, ↓, 3,45 g, 26 mm, IAB, inv. 1426/288
153. AE, ↓, 3,31 g, 24 mm, IAB, informație P. Diaconu
154. AE, ↓, 2,82 g, 23 mm, M. Brăila

Capidava

155. AE, ↓, 5,09 g, 24 mm, MINAC, inv. 56033

Hârșova

156. AE, ↓, 3,52 g, 26 x 23 mm, MINAC, inv. 15057
Custurca, 1983, p. 311, nr. 765

Dobrogea Passim

157. AE, ↓, 3,92 g, 25 mm, ruptă, MINAC, inv. 13780
158. AE, ↓, 3,65 g, 25 mm, Col. part.
159. AE, ↓, ? g, 25 mm, MINAC, inv. 7775

Constantin X (1059 - 1067)

Clasa E (1059 - 1067)

Morrisson, p. 586, 601, anii 1059 - 1067

DOW, III, 2, p. 688, anii c. 1060

♦ Județul Tulcea

Isaccea

160. AE, ↓, 6,05 g, 25 mm, IAB, inv. 558/88

161. AE, ↓, 3,66 g, 26 x 27 mm, ICEM, inv. 49223

162. AE, ↓, 3,45 g, 21 x 23 mm, MINAC, inv. 13786

163. AE, ?, 1,87 g, 23 mm, IAB, inv. 1767/492

Nufărul

164. AE, ↓, 6,30 g, 25 x 24 mm, ICEM, inv. 45294

Mănucu-Adameșteanu, Circulația, p. 537, nr. 368

165. AE, ↓, 5,62 g, 29 x 26 mm, Surfrapată pe o piesă turnată cl. D, av. pe av., Col. școlii Nufărul.

idem., Pontica, XXV, p. 413, nr. 249

Dinogetia

166. AE, ↓, 4,61 g, 29 x 28 mm, ICEM, inv. 45497

idem., Cronica, 1991, p. 577, nr. 28

167. AE, ↓, 4,28 g, 22 x 23 mm, IAB, inv. 1193/135

Iordanov, p. 10, nr. 23

168. AE, ↓, 3,48 g, 25 x 22 mm, IAB, inv. 1193/197

T i p u l 1 (1 0 5 9 - 1 0 6 7)

Morrison, p. 645, anii 1059 - 1067

DOW, III, 2, p. 774, anii 1059 - 1067

• Județul Tulcea

Isaccea

169. AE, ↓, 7,80 g, 27 mm, inv. 1266/186

Iordanov, p. 12, nr. 69

170. AE, ↓, 7,42 g, 29 x 30 mm, Surfrapată pe o piesă turnată cl. D - av. pe rv., Col. part.

Mănucu-Adameșteanu, Pontica, XXV, p. 404, nr. 32

171. AE, ↓, 7,08 g, 27 x 28 mm, Surfrapată pe cl. B - av. pe rv. Col. part.

172. AE, ↓, 6,09 g, 25 x 30 mm, Surfrapată pe cl. D-E-F ? - av. pe rv. Col. part.
ibidem, nr. 33

173. AE, ↓, 6,05 g, 30 mm, ICEM, inv. 39859

Iordanov, p. 12, nr. 70; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 262, nota 6

174. AE, ↓, 5,70 g, 27 x 26 mm, Col. part.

175. AE, ↓, 5,33 g, 28 x 30 mm, Surfrapată pe o piesă turnată cl. D - av. pe rv.
Col. part.

Mănucu-Adameșteanu, Pontica, XXV, p. 404, nr. 35

176. AE, ↓, 5,15 g, 25 x 27 mm, IAB, inv. 1767/43

177. AE, ↓, 5,12 g, 27 mm, ICEM, inv. 42603

178. AE, ↓, 3,50 g, 25 mm, ICEM, inv. 48014

179. AE, ↓, 3,20 g, 26 mm, Surfrapată pe o piesă turnată din cl. D ? - av. pe rv.,
IAB, inv. 557/13

Iordanov, p. 12, nr. 71

180. AE, ↓, 3,00 g, 30 x 23 mm, Surfrapată pe o piesă turnată din cl. D - av. pe
av., MINAC, inv. 6717

Iordanov, p. 12, nr. 66

181. AE, ?, fragment, 26,5 mm, Surfrapată pe o piesă turnată din cl. D ? - av. pe av., MINAC, inv. 6761
Iordanov, p. 12, nr. 67

Nufărul

182. AE, ↓, 6,47 g, 26 x 28 mm, ICEM, inv. 45317
Mănuțu-Adameșteanu, Circulația, p. 239, nr. 396
183. AE, ↓, 6,32 g, 26 mm, ICEM, inv. 45318
ibidem, nr. 397
184. AE, ↓, 5,88 g, 25 x 24 mm, ICEM, inv. 47145
ibidem, nr. 403
185. AE, ↓, 5,69 g, 29 x 30 mm, Col. part.
186. AE, ↓, 5,40 g, 26 mm, ICEM, inv. 48405
idem, Pontica, XXV, p. 413, nr. 259
187. AE, ↓, 5,37 g, 27 mm, Surfrapată pe o piesă turnată din cl. D - av. pe av.
ICEM, inv. 46 831
idem., Circulația, p. 540, nr. 410
188. AE, ↓, 5,16 g, 24 mm, Surfrapată pe o piesă turnată din cl. D - av. pe rv.
ICEM, inv. 45327
189. AE, ↓, 4,99 g, 25 x 27 mm, Col. part.
190. AE, ↓, 4,23 g, 25 mm, ICEM, inv. 48335
idem., Pontica, XXV, p. 413, nr. 261
191. AE, ↓, 4,21 g, 28 mm, Surfrapată pe cl. D-E-F ? - av. pe rv., ICEM, inv. 45330
idem, Circulația, p. 427
192. AE, ↓, 3,36 g, 24 mm, Surfrapată pe cl. D - av. pe av. Col. part.

Dinogetia

193. AE, ↓, 5,19 g, 27 x 28 mm, IAB, inv. 1193/47
Iordanov, p. 12, nr. 68
194. AE, ↓, 5,03 g, 23 x 25 mm, IAB, inv. 744/99

Județul Tulcea. Passim.

195. AE, ↓, 4,90, 26 mm, Surfrapată pe cl. D-E-F ? - av. pe rv., ICEM, inv. 11815
Al. Popeea, Peuce, VI, p. 214, nr. 100

- Județul Constanța

Păcuiul lui Soare

196. AE, ↓, 4,85 g, 24 mm, MINAC
Custurea, Papasima, p. 375, nr. 455
197. AE, ↓, 4,53 g, 26 mm, IAB, inv. 1426/367
I, p. 203, nr. 411
198. AE, ↓, 4,37 g, 26 mm, IAB, inv. 1426/369
ibidem, nr. 414

Dobrogea. Passim

199. AE, ↓, 7,07 g, 29 mm, MINAC, inv. 55356

T i p u l 2 (1 0 5 9 - 1 0 6 7)

Morrisson, p. 647, anii 1059 - 1067

DOW, III, 2, p. 777 - 778, anii 1059 - 1067

♦ Județul Tulcea

Isaccea

200. AE, ↓, 4,72 g, 27 x 25 mm, IAB, inv. 1767/502

201. AE, ↓, 4,64 g, 28 mm, IAB, inv. 1767/167

202. AE, ↓, 2,57 g, 25 mm, IAB, inv. 558/85

203. AE, ↓, 2,00 g, 22 mm, IAB, inv. ??/289

Iordanov, p. 11, nr. 64, neverificată

204. AE, ↓, 1,98 g, 21 mm, IAB, inv. ??/92

Iordanov, p. 11, nr. 63, neverificată

Nufărul

205. AE, ↓, 5,05 g, 27 x 24 mm, ICEM, inv. 45348

Mănuțu-Adamșteanu, Circulația, p. 542, nr. 454

Dinogetia

206. AE, ?, 2,42 g, 21 mm, IAB, inv. ??/242

Iordanov, p. 11, nr. 64, neverificată

207. AE, ?, 2,85 g, 23 mm, IAB, inv. ??/440

Iordanov, p. 12, nr. 65, neverificată

Județul Tulcea. Passim

208. AE, ↓, 4,52 g, 28 x 24 mm, ICEM, inv. 49590

Dobrogea Passim

209. AE, ↓, 5,16 g, 27 mm, MINAC, inv. 6692

210. AE, ↓, 3,06 g, 24 mm, MINAC, inv. 6691

Roman IV (1067 - 1071)

Morrisson, p. 652, anii 1067 - 1071

DOW, III, 2, p. 796 - 797, anii 1067 - 1071

♦ Județul Tulcea

Isaccea

211. AE, ↓, 5,82 g, 25 mm, IAB, inv. 736/291

212. AE, ↓, 5,50 g, 26 mm, ICEM, inv. 39735

213. AE, ↓, 5,10 g, 20 mm, IAB, inv. 736/192

214. AE, ↓, 5,10 g, 25 mm, IAB, inv. 558/192

215. AE, ↓, 5,05 g, 25 x 27 mm, Col. part.

216. AE, ↓, 4,66 g, 24 x 25 mm, Col. part.

217. AE, ↓, 4,63 g, 23 x 27 mm, Col. part.

218. AE, ↓, 4,62 g, 26 x 25 mm, ICEM, inv. 40141

- Iordanov, p. 13, nr. 75; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 3
219. AE, ↓, 4,48 g, 27 x 26 mm, ICEM, inv. 48122
220. AE, ↓, 4,40 g, 22 mm, Col. part.
Iordanov, p. 13, nr. 76; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 25
221. AE, ↓, 4,37 g, 27 x 26 mm, IAB, inv. 558/95
222. AE, ↓, 4,36 g, 22 mm, IAB, inv. 558/93
223. AE, ↓, 4,30 g, 25 x 24 mm, ICEM, inv. 42612
Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 35
224. AE, ↓, 4,28 g, 25 x 24 mm, Col. part.
225. AE, ↓, 4,12 g, 22 x 24 mm, Col. part.
226. AE, ↓, 4,07 g, 26 x 27 mm, MIAMB, inv. 146254
227. AE, ↓, 4,06 g, 27 mm, Col. part.
228. AE, ↓, 3,98 g, 25 mm, MINAC, inv. 6956
229. AE, ↓, 3,95 g, 25 mm, MINAC, inv. 13818
230. AE, ?, 3,95 g, 26 mm, ICEM, inv. 48787
231. AE, ↓, 3,87 g, 25 mm, IAB, inv. 1767/506
232. AE, ↓, 3,85 g, 24 x 26 mm, Col. Mănăstirii Cocoș
Al. Popescu, p. 184, nr. 118; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 44
233. AE, ↓, 3,82 g, 25 x 26 mm, Col. part.
234. AE, ↓, 3,81 g, 25 mm, Col. part.
Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 26
235. AE, ↓, 3,81 g, 26 mm, Col. part.
236. AE, ↓, 3,79 g, 28 mm, IAB, inv. 1767/507
237. AE, ↓, 3,77 g, 25 mm, ICEM, inv. 48032
238. AE, ↓, 3,72 g, 29 mm, Col. part.
Mănuțu-Adameșteanu, Pontica, XXV, p. 405, nr. 47
239. AE, ↓, 3,70 g, 25 x 26 mm, 1990 - S5, caroul 18, M69, ICEM, inv. 49226
240. AE, ↓, 3,64 g, 25 mm, Col. part.
ibidem, nr. 48
241. AE, ↓, 3,61 g, 25 x 23 mm, ICEM, inv. 48033
242. AE, ↓, 3,60 g, 25 x 23 mm, Col. part.
243. AE, ↓, 3,52 g, 30 x 27 mm, Col. part.
ibidem, nr. 49
244. AE, ↓, 3,50 g, 25 mm, ICEM, inv. 40140
Iordanov, p. 13, nr. 74; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 74
245. AE, ↓, 3,45 g, 26 x 25 mm, Col. part.
246. AE, ↓, 3,36 g, 26 mm, Col. part.,
Mănuțu-Adameșteanu, Cronica, 1991, p. 581, nr. 80
247. AE, ↓, 3,35 g, 23 x 24 mm, MINAC, inv. 13819
248. AE, ↓, 3,32 g, 26 mm, MINAC, inv. 13817
249. AE, ↓, 3,12 g, 24 mm, ruptă, ICEM, inv. 42613
Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 36
250. AE, ↓, 3,10 g, 25 mm, ICEM, inv. 42614
ibidem, nr. 37

251. AE, ?, 3,10 g, 27 x 25 mm, IAB, inv. 1767/505
 252. AE, ↓, 2,99 g, 24 x 25 mm, IAB, inv. 1266/193
 253. AE, ↓, 2,94 g, 24 mm, IAB, inv. 557/14
 Iordanov, p. 13, nr. 72
 254. AE, ↓, 2,87 g, 25 mm, ICEM, inv. 40311
 255. AE, ↓, 2,80 g, 21 mm, IAB, inv. 736/291 ?
 ibidem, nr. 73, neverificată
 256. AE, ↓, 2,70 g, 24 mm, ICEM, inv. 48034
 257. AE, ↓, 2,54 g, 26 x 25 mm, ICEM, inv. 44967
 Mănuțu-Adameșteanu, Cronica, 1991, p. 579, nr. 58
 258. AE, ?, 2,07 g, 24 mm, ICEM, inv. 48035
 259. AE, ↓, 1,96 g, 23 mm, ICEM, inv. 49113

Nufărū

260. AE, ↓, 7,08 g, 25 mm, ICEM, inv. 45364
 idem, Circulația, p. 549, nr. 488
 261. AE, ↓, 6,26 g, 26 mm, ICEM, inv. 45365
 ibidem, p. 544, nr. 489
 262. AE, ↓, 5,94 g, 26 mm, ICEM, inv. 45366
 ibidem, nr. 490
 263. AE, ↓, 5,78 g, 28 mm, IAB, inv. 1299/31
 264. AE, ↓, 5,57 g, 26 mm, ICEM, inv. 48698
 idem, Pontica, XXV, p. 414, nr. 280
 265. AE, ↓, 5,07 g, 26 x 24 mm, ICEM, inv. 45368
 idem, Circulația, p. 544, nr. 492
 266. AE, ↓, 4,74 g, 26 mm, ICEM, inv. 41604
 Oberländer-Târnoveanu, 1980, p. 510, nr. 154
 267. AE, ↓, 4,62 g, 26 mm, ICEM, inv. 46787
 268. AE, ↓, 4,60 g, 26 mm, ICEM, inv. 48336
 269. AE, ↓, 4,55 g, 24 mm, Col. Școlii Nufărū
 Mănuțu-Adameșteanu, Circulația nr. 495
 270. AE, ↓, 4,54 g, 27 mm, IAB, inv. 1299/28
 271. AE, ↓, 4,35 g, 26 x 22 mm, ICEM, inv. 45369
 idem, Circulația, nr. 496
 272. AE, ↓, 4,29 g, 25 x 26 mm, ICEM, inv. 45370
 ibidem, nr. 497
 273. AE, ↓, 4,08 g, 26 x 25 mm, ICEM, inv. 45371
 ibidem, nr. 498
 274. AE, ↓, 4,08 g, 26 x 24 mm, ICEM, inv. 45372
 ibidem, nr. 500
 275. AE, ↓, 4,04 g, 26 x 25 mm, ICEM, inv. 45373
 ibidem, nr. 501
 276. AE, ↓, 4,02 g, 25 mm, ICEM, inv. 45374
 ibidem, nr. 502

277. AE, ↓, 3,94 g, 26 x 27 mm, ICEM, inv. 45375
ibidem, nr. 503
278. AE, ↓, 3,80 g, 25 x 24 mm, ICEM, inv. 45376
ibidem, nr. 504
279. AE, ↓, 3,78 g, 26 mm, ICEM, inv. 45377
ibidem, nr. 505
280. AE, ↓, 3,78 g, 26 mm, ICEM, inv. 48699
 idem, Pontica, XXV, p. 414, nr. 281
281. AE, ↓, 3,71 g, 25 mm, ICEM, inv. 45378
 idem, Circulația, nr. 506
282. AE, ↓, 3,52 g, 27 x 24 mm, ICEM, inv. 47075
 idem, nr. 507
283. AE, ↓, 3,39 g, 25 mm, ICEM, inv. 48700
 idem, Pontica, XXV, p. 414, nr. 282
284. AE, ↓, 3,33 g, 25 mm, Col. Școlii Nufărul
ibidem, nr. 283
285. AE, ↓, 3,27 g, 24 mm, ICEM, inv. 46788
 idem, Circulația, nr. 509
286. AE, ↓, 3,22 g, 26 mm, ICEM, inv. 46786
ibidem, nr. 510
287. AE, ↓, 3,19 g, 25 mm, ICEM, inv. 48701
 idem, Pontica, XXV, p. 414, nr. 284
288. AE, ↓, 3,09 g, 23 x 26 mm, ICEM, inv. 45380
 idem, Circulația, p. 545, nr. 512
289. AE, ↓, 2,32 g, năptă, ICEM, fără inventar
ibidem, nr. 514

Dinogetia

290. AE, ↓, 5,08 g, 22 x 27 mm, IAB, inv. 1193/476
291. AE, ↓, 4,04 g, 25 x 27 mm, IAB, inv. 1193/403
 Iordanov, p. 13, nr. 85

Mahmudia

292. AE, ↘, 5,05 g, 27 mm, Col. Școlii Mahmudia
 Irina Oberländer-Târnoveanu, 1980, p. 70, nr. 25
293. AE, ↓, ↙, ? g, 24 x 27 mm, ICEM, inv. 47068

Măcin

294. AE, ↓, 3,00 g, 26 mm, Col. part.
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 270, nr. 71; idem, 1984, p. 276, nr. 150

Niculitel

295. AE, ↓, 4,16 g, ? mm, Col. part.
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 270, nr. 65
296. AE, ↓, 3,80 g, 24 mm, Col. part.

ibidem, nr. 66*Troesmis. com. Turcoaia*

297. AE, ↓, 5,04 g, 26 mm, IAB, inv. 609

Mănucu-Adameșteanu, 1980, p. 238, nota 69

298. AE, ↓, 4,68 g, 26 x 28 mm, ICEM, inv. 11129

Iordanov, p. 10, nr. 13, gresit cl. C; Oberländer-Târnoveanu, 1983,
p. 269, nr. 5*Tulcea*

299. AE, ↓, 4,40 g, 25 mm, ICEM, inv. 39631

Iordanov, p. 13, nr. 84

300. AE, ↓, 3,43 g, 26 mm, IAB, inv. 477/107

301. AE, ↓, 3,25 g, 26 mm, ICEM, inv. 41722

302. AE, ↓, 2,49 g, 24 mm, IAB, inv. 1363/24

Mitrea, 1968, p. 459, nr. 95

Passim

303. AE, ↓, 4,07 g, 27 mm, Col. Liccu Tulcea

Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 270, nr. 73

304. AE, ↓, 3,85 g, 26 x 24 mm, ICEM, inv. 11821

ibidem, nr. 7

305. AE, ↓, 2,80 g, 27 mm, MIG, inv. 11061

• Județul Constanța

Păcuiul lui Soare

306. AE, ↓, 5,55 g, 26 mm,

Custurca, Papasima, p. 376, nr. 514

307. AE, ↓, 5,07 g, 25 mm, IAB, inv. 1426/412

I, p. 205, nr. 443

308. AE, ↓, 4,75 g, 25 mm, IAB, inf. P. Diaconu

309. AE, ↓, 4,71 g, 27 mm, MINAC

310. AE, ↓, 4,62 g, 26 mm, IAB, inv. 1426/418

Iordanov, p. 13, nr. 81

311. AE, ↓, 4,60 g, 25 mm, MINAC

Custurca, Papasima, p. 376, nr. 520

312. AE, ↓, 4,51 g, 25 mm, MINAC

ibidem, nr. 521

313. AE, ↓, 4,25 g, 26 x 25 mm, Surfrapată peste cl. G ?, MC, inv. 16839

N. Conovici, R. Lungu, 1980, p. 399, nr. 28

314. AE, ↓, 4,19 g, 25 mm, MINAC

Custurca, Papasima, p. 376, nr. 523

315. AE, ↓, 4,05 g, 25 mm, MINAC

ibidem, nr. 524

316. AE, ↓, 4,02 g, 26 mm, MINAC

ibidem, nr. 525

317. AE, ↓, 4,01 g, 26 x 23 mm, MINAC
ibidem, nr. 526
318. AE, ↓, 3,97 g, 23 x 25 mm, IAB, 1426/429
I, p. 205, nr. 451
319. AE, ↓, 3,90 g, 26 mm, Surfrapată pe cl. G, MC, inv. 16837
N. Conovici, R. Lungu, 1980, p. 399, nr. 31
320. AE, ↓, 3,80 g, 25 mm, IAB
Iordanov, p. 13, nr. 80
321. AE, ↓, 3,80 g, 25 x 24 mm, Surfrapată pe cl. G, MC, inv. 16840
N. Conovici, R. Lungu, 1980, p. 399, nr. 32
322. AE, ↓, 3,80 g, 23 mm, IAB, inv. 1426/450
323. AE, ↓, 3,73 g, 26 x 25 mm, IAB, inv. 1426/433
I, p. 205, nr. 454
324. AE, ↓, 3,72 g, 25 mm, MINAC
325. AE, ↓, 3,63 g, 27 mm, MINAC
326. AE, ↓, 3,58 g, 25 mm, MINAC
Custurca, Papasima, p. 376, nr. 529
327. AE, ↓, 3,56 g, 25 mm, MINAC
328. AE, ↓, 3,52 g, 26 x 25 mm, IAB, inv. 1426/440
I, p. 205, nr. 460
329. AE, ↓, 3,52 g, 26 mm, IAB, inv. 1426/441
I, p. 205, nr. 461
330. AE, ↓, 3,28 g, 25 mm, MINAC
Custurca, Papasima, p. 376, nr. 532
331. AE, ↓, 3,13 g, 24 x 25 mm, IAB, inv. 1426/448
I, p. 205, nr. 466
332. AE, ↓, 3,12 g, 24 x 26 mm, inf. P. Diaconu
333. AE, ↓, 3,10 g, 25 mm, inf. P. Diaconu
334. AE, ↓, 3,09 g, 25 mm, MINAC
ibidem, nr. 539
335. AE, ↓, 3,08 g, 23 mm, IAB, inv. 1426/450
336. AE, ↓, 3,03 g, 24 mm, MINAC
337. AE, ↓, 3,02 g, 24 mm, MINAC
ibidem, nr. 535
338. AE, ↓, 2,84 g, 24 mm, MINAC
ibidem, nr. 536
339. AE, ↓, 2,79 g, 25 mm, MINAC
ibidem, nr. 537
340. AE, ↓, 2,62 g, 25 mm, MINAC
ibidem, nr. 538
341. AE, ↓, 2,54 g, 25 mm, MINAC
ibidem, nr. 539
342. AE, ↓, 2,50 g, 25 mm, MINAC
ibidem, nr. 540

343. AE, ?, 1,59 g, ruptă, MINAC
ibidem, nr. 543

Hârșova

344. AE, ↓, 3,27 g, 26 mm, MINAC, inv. 14958
Custurea, 1983, p. 311, nr. 768

Ostrov

345. AE, ↓, 4,52 g, 26 x 28 mm, MINAC, inv. 31643

Dobrogea. Passim

346. AE, ↓, 5,16 g, 27 mm, Col. part.

347. AE, ↓, 2,55 g, 24 mm, MINAC, inv. 7033

Clasa G (1067 - 1071)

Morrisson, p. 602 - 603, anii 1067 - 1071

DOW, III, 2, p. 692 - 694, anii c. 1065-c. 1070

- ♦ Județul Tulcea

Isaccea

348. AE, ↓, 6,20 g, 24 x 27 mm, Col. Mănăstirii Cocoș

349. AE, ↓, 5,45 g, 26 mm, MINAC, inv. 7336

Iordanov, p. 11, nr. 53, greșit cl. I

350. AE, ↓, 5,44 g, 25 x 27 mm, Col. part.

Mănuțu-Adameșteanu, Pontica, XXV, p. 405, nr. 41

351. AE, ↓, 5,30 g, 25 mm, ICEM, inv. 42611

352. AE, ↓, 5,11 g, 23 x 27 mm, ICEM, inv. 49102

353. AE, ↓, 4,59 g, 26 x 24 mm, ICEM, inv. 49452

354. AE, ↓, 4,57 g, 25 x 26 mm, MINAC, inv. 13794

355. AE, ↓, 4,57 g, 24 x 25 mm, ICEM, inv. 49225

356. AE, ↓, 4,40 g, 23 x 25 mm, Col. part.

357. AE, ↓, 4,37 g, 25 mm, IAB, inv. 1767/173

Iordanov, p. 11, nr. 34

358. AE, ↓, 4,34 g, 25 mm, Col. part.

359. AE, ↓, 4,30 g, 24 mm, ICEM, inv. 42610

360. AE, ↓, 4,11 g, 26 x 24 mm, Surfrapată ? Col. part.

idem, Pontica, XXV, p. 405, nr. 44

361. AE, ↓, 3,82 g, 25 mm, IAB, inv. 1767/172

362. AE, ↓, 3,55 g, 24 x 26 mm, MIAMB, inv. 146250

363. AE, ↓, 3,30 g, 23 x 25 mm, ICEM, inv. 42609

Nufărul

364. AE, ↓, 6,09 g, 26 x 24 mm, ICEM, inv. 45358

idem., Circulația, p. 543, nr. 478

365. AE, ↓, 5,75 g, 25 mm, ICEM, inv. 48695

idem., Pontica, XXV, p. 414, nr. 274

366. AE, ↓, 5,65 g, 25 x 26 mm, ICEM, inv. 48696

ibidem, nr. 275

367. AE, ↓, 4,60 g, 26 mm, ICEM, inv. 48336

ibidem, nr. 276

368. AE, ↓, 3,39 g, 25 mm, ruptă, Col. Școlii Nufărău

ibidem, nr. 277

369. AE, ↓, 1,95 g, 21 mm, Col. part.

370. AE, ↓, 1,91 g, 21 mm, IAB, inv. 1299/37

Dinogetia

371. AE, ↓, 5,42 g, 26 mm, IAB, inv. 1760/28

372. AE, ↓, 5,25 g, 26 mm, IAB, inv. 1193/241

Iordanov, p. 10, nr. 29

373. AE, ↓, 4,69 g, 28 mm, IAB, inv. 1760/103

374. AE, ↓, 4,63 g, 23 x 25 mm, IAB, inv. 1193/549

Troesmis com. Turcoaia.

375. AE, ↓, 5,50 g, 25 x 26 mm, ICEM, inv. 40322

Valea Nucarilor

376. AE, ↓, 6,25 g, 25 x 27 mm, ICEM, inv. 11059

Iordanov, p. 11, nr. 30; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 1 gresit
Valea Teilor

- Județul Constanța

Păcuiul lui Soare

377. AE, ↓, 6,40 g, 27 x 24 mm, Surfrapată ?, MC, inv. 16849

N. Conovici, R. Lungu, 1980, p. 398, nr. 24

378. AE, ↓, 5,77 g, 25 mm, IAB, inv. 1426/409

I, p. 207, nr. 493

379. AE, ↓, 5,60 g, 28 mm, MINAC

Custurea, Papasima, p. 376, nr. 498

380. AE, ↓, 5,21 g, 27 mm, MINAC

ibidem, nr. 502

381. AE, ↓, 4,75 g, 26 x 25 mm, MC, inv. 16834

N. Conovici, R. Lungu, 1980, p. 399, nr. 27

382. AE, ↓, 4,43 g, 26 x 25 mm, inf. P. Diaconu

383. AE, ↓, 4,02 g, 24 x 25 mm, IAB - 1426/428

I, p. 207, nr. 503

384. AE, ↓, 4,00 g, 25 x 23 mm, MC, inv. 16833

N. Conovici, R. Lungu, 1980, p. 399, nr. 30

385. AE, ↓, 3,81 g, 26 mm, IAB, inv. 486

Iordanov, p. 10, nr. 25

386. AE, ↓, 3,80 g, 24 x 25 mm, IAB, inv. 1426/432

ibidem, nr. 27 - gresit turnată

387. AE, ↓, 2,67 g, 27 mm, MINAC

Custurca, Papasima, p. 376, nr. 508

Dobrogea. Passim.

388. AE, ↓, 5,20 g, 27 mm, MINAC, inv. 14037

Mihail VII (1071 - 1078)

Morrisson, p. 658, anii 1071 - 1078

DOW, III, 2, p. 818 - 820, anii 1071 - 1078

♦ Județul Tulcea

Isaccea

389. AE, ↓, 5,09 g, 25 mm, IAB, inv. 1767/292

Iordanov, p. 13, nr. 90

390. AE, ↓, 4,83 g, 23 mm, Col. Mănăstirii Cocos
Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 46

391. AE, ↓, 4,77 g, 25 mm, IAB, inv. 736/293

392. AE, ↓, 4,71 g, 25 x 22 mm, IAB, inv. 558/96

393. AE, ↓, 4,65 g, 25 x 26 mm, ICEM, inv. 39867
Iordanov, p. 13, nr. 94

394. AE, ↓, 4,58 g, 24 mm, ICEM, inv. 39869

ibidem, nr. 93; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 9

395. AE, ↓, 4,57 g, 25 x 26 mm, ICEM, inv. 39868

Iordanov, p. 13, nr. 92; Oberländer-Târnoveanu 1983, p. 269, nr. 8

396. AE, ↓, 4,57 g, 25 mm, Col. part.

397. AE, ↓, 4,56 g, 24 mm, ICEM, inv. 39736

Iordanov, p. 13, nr. 97

398. AE, ↓, 4,09 g, 25 x 26 mm, MINAC, inv. 14027

399. AE, ↓, 4,03 g, 23 mm, Col. part.

ibidem, nr. 96; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 27

400. AE, ↓, 3,97 g, 23 mm, ICEM, inv. 48039

401. AE, ↓, 3,96 g, 23 x 25 mm, Col. part.

402. AE, ↓, 3,80 g, 23 mm, Col. part.

403. AE, ↓, 3,78 g, 26 mm, IAB, inv. 558/187

404. AE, ↓, 3,77 g, 25 mm, Col. Mănăstirii Cocos
Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 45

405. AE, ↓, 3,75 g, 23 mm, ICEM, inv. 49105

406. AE, ↓, 3,63 g, 21 x 23 mm, MIAMB, inv. 146256

407. AE, ↓, 3,60 g, 25 mm, Col. part.

408. AE, ↓, 3,57 g, 23 mm, Col. part.

ibidem, p. 269, nr. 57

409. AE, ↓, 3,51 g, 23 mm, Col. part.

ibidem, nr. 28

410. AE, ↓, 3,50 g, 24 mm, Col. part.

411. AE, ↓, 3,32 g, 25 x 22 mm, IAB, inv. 736/289

412. AE, ↓, 3,31 g, 24 x 25 mm, MINAC, inv. 14028

413. AE, ↓, 3,31 g, 24 mm, Col. part.
414. AE, ↓, 3,26 g, 22 x 24 mm, MIAMB, inv. 146257
415. AE, ↓, 3,26 g, 22 x 23 mm, ICEM, inv. 42619
416. AE, ↓, 3,26 g, 22 mm, Col. part.
Iordanov, p. 12, nr. 95; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 29
417. AE, ↓, 3,13 g, 23 mm, Col. part.
418. AE, ↓, 3,06 g, 24 x 25 mm, ICEM, inv. 42622
419. AE, ↓, 2,97 g, 25 mm, ICEM, inv. 44966
Mănuțu-Adameșteanu, Cronica, 1991, p. 580, nr. 60
420. AE, ↓, 2,96 g, 24 mm, MIAMB, inv. 146258
421. AE, ↓, 2,96 g, 23 x 21 mm, IAB, inv. 736/292
422. AE, ↓, 2,94 g, 22 x 23 mm, IAB, inv. 1767/340
423. AE, ↓, 2,94 g, 23 mm, Col. part.
ibidem, p. 581, nr. 81
424. AE, ↓, 2,89 g, 21 x 24 mm, Col. part.
425. AE, ↓, 2,69 g, 23 x 24 mm, MINAC, inv. 14033
426. AE, ↓, 2,68 g, 22 x 25 mm, Col. part.
idem, Pontica, XXV, p. 405, nr. 51
427. AE, ↓, 2,63 g, 23 mm, ICEM, inv. 48041
428. AE, ↓, 2,62 g, 22 mm, Col. part.
429. AE, ↓, 2,61 g, 25 x 21 mm, ICEM, inv. 42532
ibidem, nr. 61
430. AE, ↓, 2,56 g, 21 mm, ICEM, inv. 48042
431. AE, ↓, 2,54 g, 23 mm, Col. part.
idem, Pontica, XXV, p. 405, nr. 52
432. AE, ↓, 2,45 g, 24 x 25 mm, Col. part.
433. AE, ↓, 2,41 g, 23 mm, Col. part.
ibidem, nr. 53
434. AE, ↓, 2,40 g, 23 mm, Col. part.
idem, Cronica, 1991, p. 581, nr. 83
435. AE, ↓, 2,40 g, 25 mm, Col. part.
ibidem, nr. 54
436. AE, ↓, 2,30 g, 24 x 22 mm, ICEM, inv. 42621
437. AE, ↓, 2,28 g, 22 x 20 mm, Col. part.
438. AE, ↓, 2,27 g, 21 x 22 mm, Col. part.
439. AE, ↓, 2,25 g, 22 x 24 mm, MIAMB, inv. 146259
440. AE, ↓, 2,24 g, 22 mm, ICEM, inv. 48830
441. AE, ↓, 2,19 g, 23 x 20 mm, Col. part.
442. AE, ↓, 2,16 g, 22 mm, Col. part.
443. AE, ↓, 2,15 g, 24 mm, ruptă, ICEM, inv. 48043
444. AE, ↓, 2,10 g, 22 x 21 mm, ICEM, inv. 48109
445. AE, ↓, 2,07 g, 24 x 25 mm, ICEM, inv. 44966
446. AE, ↓, 2,05 g, 20 mm, Col. part.
447. AE, ↓, 2,00 g, 24 mm, ICEM, inv. 48125

448. AE, ↓, 1,98 g, 21 mm, IAB, inv. 558/92
 449. AE, ↓, 1,97 g, 20 mm, Col. part.
 450. AE, ↓, 1,90 g, 22 x 23 mm, Col. part.
 451. AE, ↓, 1,88 g, 24 mm, ICEM, inv. 48044
 452. AE, ↓, 1,83 g, 24 x 22 mm, ICEM, inv. 49455
 453. AE, ↓, 1,75 g, 23 x 22 mm, ICEM, inv. 48045
 454. AE, ↓, 1,63 g, 23 mm, ruptă, Col. part.
 455. AE, ↓, 1,41 g, 20 mm, ICEM, inv. 49456
 456. AE, ↓, 0,94 g, 22 mm, fragm., ICEM, fără nr. inventar
 457. AE, ↓, ? g, 22 mm, Col. Liceul Isaccea
 Iordanov, p. 13, nr. 98; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 289, nr. 522
 458. AE, ↓, ? g, 23 mm, IAB, inv. 558/185

Nufărul

459. AE, ↓, 4,38 g, 18 x 21 mm, ICEM, inv. 48702
 Mănuțu-Adameșteanu, Pontica, XXV, p. 414, nr. 287
 460. AE, ↓, 4,37 g, 23 mm, ICEM, inv. 45389
 idem, Circulația, p. 545, nr. 526
 461. AE, ↓, 4,52 g, 26 x 23 mm, ICEM, inv. 45388
 ibidem, nr. 525
 462. AE, ↓, 4,27 g, 25 mm, ICEM, inv. 45390
 ibidem, nr. 527
 463. AE, ↓, 4,17 g, 24 mm, ICEM, inv. 45392
 ibidem, nr. 529
 464. AE, ↓, 4,00 g, 23 mm, ICEM, inv. 48068
 ibidem, nr. 530
 465. AE, ↓, 3,95 g, 23 mm, Col. part.
 466. AE, ↓, ? 3,90 g, 22 mm, ICEM, inv. 48412
 idem, Pontica, XXV, p. 414, nr. 289
 467. AE, ↓, 3,78 g, 23 mm, ICEM, inv. 48703
 ibidem, nr. 291
 468. AE, ↓, 3,76 g, 25 mm, MMC, inv. 38063
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 270, nr. 61
 469. AE, ↓, 3,75 g, 23 x 24 mm, Col. part.
 470. AE, ↓, 3,74 g, 26 x 24 mm, Surfrapată pe Constantin X - Tip 2, ICEM, inv.
 45393
 idem, Circulația, p. 546, nr. 532
 471. AE, ↓, 3,74 g, 23 x 21 mm, ICEM, inv. 45394
 ibidem, nr. 532
 472. AE, ↓, 3,71 g, 23 x 25 mm, Col. part.
 473. AE, ↓, 3,48 g, 23 mm, ICEM, inv. 45395
 idem, Circulația, nr. 534
 474. AE, ↓, 3,47 g, 24 mm, ICEM, inv. 47060
 ibidem, nr. 535

475. AE, \downarrow , 3,44 g, 24 mm, ICEM, inv. 45396
ibidem, nr. 537
476. AE, \downarrow , 3,44 g, 23 mm, ICEM, inv. 47155
ibidem, nr. 544
477. AE, \downarrow , 3,37 g, 25 mm, Surfrapată pe Roman IV, av. pe rv.,
 ICEM, inv. 45397
ibidem, nr. 539
478. AE, \downarrow , 3,13 g, 25 x 22 mm, MMC, inv. 38064
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 270, nr. 62
479. AE, \downarrow , 3,05 g, 23 x 21 mm, Col. Școlii Nufărul
 Mănuțu-Adameșteanu, Circulația, p. 546, nr. 540
480. AE, \downarrow , 2,93 g, 23 mm, ICEM, inv. 45398
ibidem, nr. 541
481. AE, \downarrow , 2,92 g, 23 mm, ICEM, inv. 45399
ibidem, nr. 542
482. AE, \downarrow , 2,85 g, 23 mm, ICEM, inv. 45400
ibidem, nr. 543
483. AE, \downarrow , 2,84 g, 21 mm, ICEM, inv. 45401
ibidem, nr. 545
484. AE, \downarrow , 2,72 g, 18 x 21 mm, ICEM, inv. 48705
 idem, Pontica, XXV, p. 414, nr. 293
485. AE, \downarrow , 2,70 g, 22 x 21 mm, ICEM, inv. 48333
ibidem, nr. 294
486. AE, \downarrow , 2,68 g, 24 x 22 mm, ICEM, inv. 47201
 idem, Circulația, nr. 551
487. AE, \downarrow , 2,61 g, 23 mm, ICEM, inv. 45402
ibidem, nr. 546
488. AE, \downarrow , 2,54 g, 21 mm, ICEM, inv. 48706
 idem, Pontica, XXV, p. 414, nr. 296
489. AE, \downarrow , 2,51 g, 24 x 21 mm, ICEM, inv. 47202
 idem, Circulația, nr. 552
490. AE, \downarrow , 2,37 g, 23 x 20 mm, ICEM, inv. 45403
ibidem, nr. 548
491. AE, \downarrow , 1,93 g, fragment, ICEM, inv. 45404
ibidem, nr. 549
492. AE, \downarrow , 1,92 g, 22 mm, ruptă ICEM, inv. 48707
 idem, Pontica, XXV, p. 414, nr. 297
493. AE, \downarrow , 1,68 g, 22 mm, ICEM, inv. 47204
 idem, Circulația, p. 547, nr. 553
494. Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 270, nr. 63, neverificată, la MMC

Dinogetia

495. AE, \downarrow , 4,56 g, 26 mm, IAB, inv. 1193/245
 Iordanov, p. 12, nr. 86

496. AE, ↓, 4,45 g, 23 mm, IAB, inv. 1697/12
 497. AE, ↓, 3,30 g, 23 mm, ruptă, IAB, inv. 993/55
 498. AE, ↓, 3,19 g, 23 mm, IAB, inv. 1232/164
 499. AE, ↓, 3,09 g, 22 x 24 mm, IAB, inv. 1011/12
 Iordanov, p. 12, nr. 88
 500. AE, ↓, 2,83 g, 23 x 22 mm, IAB, inv. 1193/140
 501. AE, ↓, 2,80 g, 22 x 24 mm, IAB, inv. 1193/387
 502. AE, ↓, 2,70 g, 22 x 23 mm, IAB, inv. 1232/163
 503. AE, ↓, 2,67 g, 22 x 24 mm, IAB, inv. 1193/309
 504. AE, ↓, 2,37 g, 22 mm, IAB, inv. 1193/246
 505. AE, ↓, 2,10 g, 21 x 23 mm, IAB, inv. 1193/414
 506. AE, ↓, 2,04 g, 20 x 22 mm, IAB, inv. 1193/212
 507. AE, ?, 1,71 g, 22 x 24 mm, IAB, inv. 1193/463
 508. AE, ?, ? g, 23 mm, IAB, inv. 1011/4
 ibidem, p. 12, nr. 89, neverificată

Măcin

509. AE, ↓, 3,67 g, 23 x 27 mm, ICEM, inv. 46871
 Mănuțu-Adamesteanu, Crónica, 1991, p. 583, nr. 106

Niculițel

510. AE, ↓, 4,16 g, ? mm, Col. part.
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 270, nr. 67

Rachelu

511. AE, ↓, 2,65 g, 21 mm, ICEM, inv. 39601
 Iordanov, p. 10, nr. 59, greșit cl. I; Oberländer-Târnoveanu, 1983 p. 269, nr. 11

Troesmis. com. Turcoaia

512. AE, ↓, 4,50 g, 26 x 24 mm, Col. Școlii Turcoaia
 513. AE, ↓, 4,00 g, 24 x 23 mm, ICEM, inv. 39729
 Iordanov, p. 113, nr. 111

Județul Tulcea. Passim

514. AE, ↓, 4,20 g, 23 mm, ICEM, inv. 11823
 ibidem, nr. 100; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 12
 515. AE, ↓, 2,60 g, 24 mm, ruptă, ICEM, inv. 40751
 ibidem, nr. 13

♦ Județul Constanța

Păcuiul lui Soare

516. AE, ↓, 5,55 g, 25 mm, inf. P. Diaconu
 517. AE, ↓, 5,31 g, 25 mm, IAB, inv. 477/1426
 I, p. 208, nr. 524
 518. AE, ↓, 4,95 g, 25 mm, IAB, inv. 1426/496
 Iordanov, p. 13, nr. 109

519. AE, ↓, 4,60 g, 26 x 22 mm, MC, inv. 16845
N. Conovici, R. Lungu, 1980, p. 399, nr. 33
520. AE, ↓, 3,81 g, 24 x 26 mm, IAB, inv. 1426/486
I, p. 209, nr. 533
521. AE, ↓, 3,65 g, 23 mm, IAB, inv. 1426/489
Iordanov, p. 13, nr. 110
522. AE, ↓, 3,55 g, 26 mm, IAB, inv. 1496/424
I, p. 209, nr. 540
523. AE, ↓, 3,48 g, 24 mm, IAB, inv. -/495
Iordanov, p. 13, nr. 108
524. AE, ↓, 3,41 g, 27 mm, MINAC
Custurea, Papasima, p. 377, nr. 556
525. AE, ↓, 3,40 g, 23 mm, MINAC
ibidem, nr. 557
526. AE, ↓, 3,02 g, 25 x 22 mm, MINAC
ibidem, nr. 559
527. AE, ↓, 3,02 g, 26 mm, Surfrapată ?, IAB, inv. 1426/452
I, p. 209, nr. 468
528. AE, ↓, 2,98 g, 23 mm, MINAC
529. AE, ↓, 2,82 g, 24 mm, MINAC
530. AE, ↓, 2,80 g, 24 mm, MINAC
Custurea, Papasima, p. 377, nr. 560
531. AE, ↓, 2,71 g, 24 mm, IAB, inv. 1426/504
I, p. 209, nr. 550
532. AE, ↓, 2,67 g, 24 mm, IAB, inv. 1426/505
ibidem, nr. 551
533. AE, ↓, 2,64 g, 23 mm, MINAC
Custurea, Papasima, p. 377, nr. 561
534. AE, ↓, 2,52 g, 26 mm, MINAC
ibidem, nr. 562
535. AE, ↓, 2,52 g, 25 mm, MINAC
536. AE, ↓, 2,40 g, 25 mm, MINAC
ibidem, nr. 563
537. AE, ↓, 2,39 g, 22 mm, MINAC
538. AE, ↓, 2,28 g, 23 mm, MINAC
ibidem, nr. 566
539. AE, ↓, 2,25 g, 24 mm, IAB, inv. 1426/508
p. 209, nr. 554
540. AE, ↓, 2,22 g, 22 mm, MINAC
Custurea, Papasima, p. 377, nr. 567
541. AE, ↓, 2,00 g, 22 mm, MINAC
ibidem, nr. 568
542. AE, ↓, 1,93 g, ruptă, MINAC
ibidem, nr. 569

543. AE, ↓, 1,91 g, 23 mm, MINAC
 544. AE, ↓, 1,90 g, 22 mm, MINAC
ibidem, nr. 570
 545. AE, ↓, 1,89 g, 23 mm, MINAC
 546. AE, ↓, 1,50 g, 22 mm, IAB, inv. 1426/511
 p. 209, nr. 557
 547. AE, ↓, 1,27 g, ruptă, MINAC
 Custurea, Papasima, p. 377, nr. 571
 548. AE, ↓, 1,09 g, ruptă, MINAC
ibidem, nr. 572

Constanța

549. AE, ↓, 36 g, 25 mm, MINAC inv. 7128

Nichifor III (1078 - 1081)

Clasa I (1078 - 1081)

- Morrison, p. 603 - 604, anii 1078 - 1081
 DOW, III, 2, p. 696 - 699, anii c. 1075 - c. 1080
 • Județul Tulcea

Isaccea

550. AE, ↓, 4,07 g, 21 mm, Col. Mănăstirii Cocoș
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 50
 551. AE, ↓, 3,83 g, 24 mm, Col. part.
 552. AE, ↓, 3,80 g, 22 x 24 mm, Col. part.
 553. AE, ↓, 3,75 g, 20 mm, Col. Mănăstirii Cocoș
ibidem, nr. 49
 554. AE, ↓, 3,55 g, 21 mm, ICEM, inv. 39875
ibidem, nr. 18
 555. AE, ↓, 3,21 g, 21 x 22 mm, ICEM, inv. 40146
 Iordanov, p. 11, nr. 54; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 54
 556. AE, ↓, 3,12 g, 24 mm, Col. part.
ibidem, nr. 58
 557. AE, ↓, 3,10 g, 21 x 23 mm, Col. part.
 558. AE, ↓, 3,02 g, 23 mm, MINAC, inv. 13809
 559. AE, ↓, 3,00 g, 26 x 23 mm, ICEM, inv. 44964
 Mănuțu-Adameșteanu, Cronica, 1991, p. 580, nr. 64
 560. AE, ↓, 2,95 g, 21 mm, ICEM, inv. 39874
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 17
 561. AE, ↓, 2,92 g, 22 mm, Col. part.
ibidem, nr. 34
 562. AE, ↓, 2,92 g, 21 mm, Col. part.
 Mănuțu-Adameșteanu, Pontica, XXV, p. 405, nr. 58
 563. AE, ↓, 2,84 g, 22 mm, Col. part.
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 33

564. AE, Δ , 2,83 g, 23 x 22 mm, ICEM, inv. 42628
565. AE, \downarrow , 2,82 g, 22 mm, Col. part.
ibidem, nr. 32
566. AE, \downarrow , 2,82 g, 23 mm, Col. part.
567. AE, \downarrow , 2,80 g, 23 x 21 mm, ICEM, inv. 49460
568. AE, \downarrow , 2,76 g, 21 mm, ICEM, inv. 39873
ibidem, nr. 16
569. AE, \downarrow , 2,76 g, 21 mm, Col. part.
ibidem, nr. 31
570. AE, \downarrow , 2,73 g, 19 mm, Col. part.
571. AE, \downarrow , 2,72 g, 21 mm, ICEM, inv. 40145
572. AE, \downarrow , 2,72 g, 19 mm, ICEM, inv. 49461
573. AE, \downarrow , 2,72 g, 22 mm, ICEM, inv. 42624
ibidem, nr. 43
574. AE, Δ , 2,69 g, 21 mm, Col. part.
ibidem, nr. 30
575. AE, \downarrow , 2,68 g, 20 x 22 mm, Col. part.
576. AE, \downarrow , 2,66 g, 29 mm, 1990, S7, caroul 27, -0,80 m, ICEM, inv. 49227
577. AE, \downarrow , 2,62 g, 23 mm, ICEM, inv. 42529
Mănuțu-Adameșteanu, Cronica, 1991, p. 580, nr. 65
578. AE, \downarrow , 2,51 g, 21 mm, MIAMB, inv. 146262
579. AE, \downarrow , 2,50 g, 20 mm, Col. Mănăstirii Cocoș
Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 48
580. AE, \downarrow , 2,49 g, 23 x 21 mm, Col. part.
Mănuțu-Adameșteanu, Cronica, 1991, p. 581, nr. 84
581. AE, \downarrow , 2,48 g, 23 x 22 mm, Col. part.
582. AE, \downarrow , 2,47 g, 21 mm, IAB, inv. 1767/481
Iordanov, p. 11, nr. 52
583. AE, \downarrow , 2,45 g, 21 x 23 mm, Col. part.
584. AE, \downarrow , 2,44 g, 22 mm, Col. part.
585. AE, \downarrow , 2,43 g, 20 x 19 mm, ICEM, inv. 40144
586. AE, \varnothing , 2,40 g, 20 mm, MINAC, inv. 13810
587. AE, \downarrow , 2,37 g, 22 x 21 mm, ICEM, inv. 48049
588. AE, \downarrow , 2,37 g, 20 x 21 mm, ICEM, inv. 42625
Oberländer-Târnoveanu, 1980, p. 269, nr. 42
589. AE, \downarrow , 2,35 g, 22 x 21 mm, Col. part.
590. AE, ?, 2,34 g, 22 x 23 mm, MIAMB, inv. 146263
591. AE, \downarrow , 2,34 g, 22 mm, IAB, inv. 1767/331
592. AE, ?, 2,28 g, 20 mm, ICEM, inv. 48789
593. AE, \downarrow , 2,23 g, 21 mm, ICEM, inv. 39870
Iordanov, p. 11, nr. 56; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 14
594. AE, \downarrow , 2,20 g, 23 mm, Col. part.
595. AE, \downarrow , 2,15 g, 23 mm, Col. part.
596. AE, \downarrow , 2,10 g, 21 mm, MINAC, inv. 46433

- Custurea, 1984, p. 252, nr. 989
597. AE, ↓, 2,07 g, 21 x 22 mm, ICEM, inv. 40147
 Iordanov, p. 11, nr. 55, greșit 2,60 g
598. AE, ↓, 2,07 g, 20 mm, ICEM, inv. 48123
599. AE, ↓, 2,05 g, 21 mm, ICEM, inv. 48050
600. AE, ↓, 2,05 g, 23 mm, MIAMB, inv. 146266
601. AE, ↓, 2,05 g, 21 x 20 mm, Col. part.
 Mănuțu-Adameșteanu, Cronica, Pontica, XXVI
602. AE, ↘, 2,04 g, 20 mm, Col. part.
603. AE, ↓, 2,02 g, 21 x 23 mm, MIAMB, inv. 146267
604. AE, ↓, 2,01 g, 22 x 21 mm, Col. part.
 idem, Pontica, XXV, p. 405, nr. 59
605. AE, ↓, 1,94 g, 21 mm, IAB, inv. 1767/330
 Iordanov, p. 11, nr. 50
606. AE, ↓, 1,93 g, 19 mm, Col. part.
607. AE, ↓, 1,92 g, 21 mm, IAB, inv. 1767/329
608. AE, ↓, 1,89 g, 22 mm, ruptă, ICEM, inv. 48791
609. AE, ↓, 1,84 g, 22 mm, ICEM, inv. 48051
610. AE, ↓, 1,82 g, 21 mm, ICEM, inv. 49464
611. AE, ↓, 1,80 g, 21 x 20 mm, ICEM, inv. 42629
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 14
612. AE, ↓, 1,78 g, 21 mm, ICEM, inv. 48052
613. AE, ↓, 1,77 g, 20 mm, Col. part.
 Mănuțu-Adameșteanu, Cronica, Pontica, XXVI
614. AE, ↓, 1,74 g, 21 mm, IAB, inv. 1767/593
 Iordanov, p. 11, nr. 51
615. AE, ↓, 1,68 g, 20 mm, ICEM, inv. 48053
616. AE, ↓, 1,51 g, 20 mm, ICEM, inv. 48054
617. AE, ↓, 1,50 g, 21 mm, ICEM, inv. 42626
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 40
618. AE, ↓, 1,47 g, 19 x 20 mm, MIAMB, inv. 146268
619. AE, ↓, 1,45 g, 20 mm, Col. Mănăstirii Cocos
 ibidem, nr. 47
620. AE, ↓, 1,26 g, 21 x 23 mm, Col. part.
621. AE, ↓, ? g, 22 mm, IAB, inv. -/106
622. AE, ↓, ? g, 18 mm, ICEM, inv. 40144
623. AE, ↓, ? g, 21 mm, ICEM, inv. 40145
 ibidem, nr. 19
624. AE, ↓, ? g, 21 mm, Col. Liceul Isaccea
 Iordanov, p. 11, nr. 57, neverificată
625. AE, ?, ? g, 22 mm, Col. Liceul Isaccea
 ibidem, nr. 58, neverificată
626. AE, ?, ? g, ? mm, Col. part.
 Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 270, nr. 59

Nufărul

627. AE, Δ , 5,43 g, 23 mm, ICEM, inv. 45409
Mănuțu-Adameșteanu, Circulația, p. 547, nr. 560
628. AE, \downarrow , 4,50 g, 23 mm, ICEM, inv. 45411
ibidem, nr. 562
629. AE, \downarrow , 4,37 g, 25 mm, MMC, inv. 38067
Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 270, nr. 64
630. AE, \downarrow , 4,27 g, 22 mm, ICEM, inv. 46846
Mănuțu-Adameșteanu, Circulația, p. 547, nr. 564
631. AE, \downarrow , 3,98 g, 23 mm, ICEM, inv. 45413
ibidem, nr. 566
632. AE, \downarrow , 3,86 g, 24 x 22 mm, ICEM, inv. 45415
ibidem, nr. 568
633. AE, \downarrow , 3,42 g, 21 mm, ICEM, inv. 48413
idem, Pontica, XXV, p. 415, nr. 309
634. AE, Δ , 3,42 g, 20 mm, Col. Școlii Nufărul
ibidem, nr. 303
635. AE, \downarrow , 3,29 g, 22 mm, ICEM, inv. 45416
idem, Circulația, p. 547, nr. 572
636. AE, \downarrow , 3,03 g, 21 mm, ICEM, inv. 45418
ibidem, p. 548, nr. 574
637. AE, \downarrow , 3,00 g, 21 mm, Col. part.
idem, Cronica, Pontica, XXVI
638. AE, \downarrow , 2,87 g, 21 x 22 mm, Col. part.
ibidem
639. AE, \downarrow , 2,71 g, 21 mm, ICEM, inv. 48709
idem, Pontica, XXV, p. 415, nr. 305
640. AE, \downarrow , 2,68 g, 20 mm, ICEM, inv. 48710
ibidem, nr. 306
641. AE, \downarrow , 2,64 g, 22 mm, ICEM, inv. 45419
idem, Circulația, p. 548, nr. 576
642. AE, Δ , 2,61 g, 21 mm, Col. part.
idem, Pontica, XXV, p. 415, nr. 308
643. AE, \downarrow , 2,53 g, 21 mm, ICEM, inv. 45420
idem, Circulația, nr. 578
644. AE, \downarrow , 2,42 g, 21 mm, ICEM, inv. 48711
idem, Pontica, XXV, p. 415, nr. 309
645. AE, \downarrow , 2,34 g, 22 mm, Col. Școlii Nufărul
idem, Circulația, nr. 580
646. AE, \downarrow , 2,31 g, 22 mm, ICEM, inv. 47205
647. AE, \downarrow , 2,31 g, 20 x 19 mm, ICEM, inv. 45422
idem, Circulația, nr. 581
648. AE, \downarrow , 2,28 g, 22 mm, ICEM, inv. 45423
ibidem, nr. 582

649. AE, ↓, 2,24 g, 21 mm, ICEM, inv. 45424
ibidem, nr. 583.
650. AE, ↓, 2,13 g, 21 mm, IAB, inv. 1299/41
651. AE, ↓, 2,04 g, 20 x 25 mm, Col. part.
652. AE, ↓, 1,89 g, 20 mm, Col. part.
ibidem, nr. 585
653. AE, ↓, 1,73 g, 21 mm, ICEM, inv. 48066
 idem, Circulația, p. 548, nr. 585
654. AE, ↓, 1,68 g, 21 mm, ICEM, inv. 45425
655. AE, ↓, 1,57 g, 21 mm, ICEM, inv. 47156
656. AE, ↓, 1,57 g, 21 mm, ICEM, fără nr. inventar.
ibidem, nr. 587
657. AE, ↓, 1,49 g, 20 mm, IAB, inv. 1299/42
658. AE, ↓, 1,47 g, 20 mm, ruptă, ICEM, inv. 45426
ibidem, nr. 588

Dinogea

659. AE, ↓, 3,49 g, 22 mm, IAB, inv. 1193/93
660. AE, ↓, 3,20 g, 22 mm, IAB, inv. 744/104
 Iordanov, p. 11, nr. 44
661. AE, ↓, 2,90 g, 21 mm, IAB, inv. 1193/445
662. AE, ↓, 2,66 g, 22 x 21 mm, IAB, inv. 1232/166
663. AE, ↓, 2,60 g, 22 mm, IAB, inv. 1193/247
ibidem, nr. 45
664. AE, ↓, 2,59 g, 22 mm, IAB, inv. 1193/445
ibidem, nr. 43
665. AE, ↓, 2,43 g, 22 x 21 mm, IAB, inv. 1193/550
666. AE, ↓, 2,42 g, 22 mm, IAB, inv. 1193/253
667. AE, ↓, 2,36 g, 21 mm, IAB, inv. 1193/501
668. AE, ↓, 2,30 g, 22 mm, IAB, inv. -/565
ibidem, nr. 49
669. AE, ↓, 2,29., 22 mm, IAB, inv. 1193/465
ibidem, nr. 48
670. AE, ↓, 2,25 g, 21 mm, IAB, inv. 1232/165
671. AE, ↓, 2,18 g, 21 x 22 mm, IAB, inv. 1193/182
672. AE, ↓, 2,07 g, 20 x 21 mm, IAB, inv. 1193/21
673. AE, ↓, 2,07 g, 21 mm, IAB, inv. 822/43
674. AE, ↓, 1,88 g, 22 x 23 mm, inv. 1192/11
675. AE, ↓, 1,80 g, 18 x 20 mm, IAB, inv. 1232
676. AE, ↓, 1,66 g, 21 mm, IAB, inv. 1193/446
677. AE, ↓, 1,58 g, ruptă, IAB, inv. 1193/141

Niculigei

678. AE, ↓, 3,64 g, 22 mm, Col. part.

Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 270, nr. 68

679. AE, ↓, 3,60 g, 24 mm, Col. part.

ibidem, nr. 69

680. AE, ↓, 2,50 g, 23 mm, Col. part.

ibidem, nr. 70

Tulcea

681. AE, ↓, 3,08 g, 21 mm, IAB, inv. 477/89

682. AE, ↓, 1,73 g, 22 mm, IAB, inv. 477/88

683. AE, ↓, ? g, ? mm, IAB, inv. 477/87

Județul Tulcea Passim

684. AE, ↓, 4,65 g, 23 mm, ICEM, inv. 10937

Al. Popaea, p. 216, nr. 120

685. AE, ↓, 3,15 g, 23 mm, ICEM, inv. 11824

Iordanov, p. 12, nr. 83, greșit 18824; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 22

686. AE, ↓, 2,45 g, 21 mm, ICEM, inv. 11822

Iordanov, p. 11, nr. 60

687. AE, ↓, 2,30 g, 22 mm, ICEM, inv. 11825

Oberländer Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 23

688. AE, ↓, 2,00 g, 22 mm, ICEM, inv. 11829

Iordanov, p. 11, nr. 61; Oberländer-Târnoveanu, 1983, p. 269, nr. 24

♦ Județul Constanța

Păcuiul lui Soare

689. AE, ↓, 4,33 g, 21 mm, IAB, inv. 1426/534

690. AE, ↓, 3,04 g, 22 mm, MINAC

Custurea, Papasima, p. 378, nr. 587

691. AE, ↓, 2,90 g, 23 mm, MINAC

ibidem, nr. 589

692. AE, ↓, 2,77 g, 21 mm, inf. P. Diaconu

693. AE, ↓, 2,75 g, 22 mm, MINAC

ibidem, nr. 591

694. AE, ↓, 2,67 g, 21 x 22 mm, IAB - 1426/527

I, p. 210, nr. 577

695. AE, ↓, 2,62 g, 20 mm, M. Brăila

696. AE, ↓, 2,47 g, 21 x 22 mm, IAB, inv. 1426/528

Iordanov, p. 11, nr. 41

697. AE, ↓, 2,37 g, 21 mm, MINAC

Custurea, Papasima, p. 378, nr. 593

698. AE, ↓, 2,31 g, 21 mm, MINAC

ibidem, nr. 594

699. AE, ↓, 2,12 g, 22 mm, MINAC

700. AE, ↓, 2,07 g, 20 mm, MINAC

ibidem, nr. 596

701. AE, ↓, 1,80 g, 20 mm, IAB, inv. 1462/532

I, p. 210, nr. 582

702. AE, ↓, 1,77 g, 22 mm, MINAC

Custurea, Papasima, p. 378, nr. 597

703. AE, ↓, 1,73 g, 20 mm, MINAC

ibidem, nr. 598

704. AE, ↓, 1,57 g, 20 mm, MINAC

> *ibidem*, nr. 599

705. AE, ↓, 1,45 g, 20 mm, MINAC

ibidem, nr. 600

706. AE, ↓, 1,28 g, 22 mm, MINAC

ibidem, nr. 601

707. AE, ↓, 1,22 g, 21 mm, IAB, inv. 1426/535

I, p. 210, nr. 585

LISTA LUCRĂRILOR PRESCURTATE ÎN CATALOG

1. N. Conovici, R. Lungu, 1980 = Nicolae Conovici și Radu Lungu, *Un nou tezaur de monede bizantine descoperit la Păcuiul lui Soare*, SCIVA, 31, 1980, 3, pp. 397 - 402
2. **Păcuiul lui Soare I** = Bucur Mitrea, *Monede antice și bizantine descoperite la Păcuiul lui Soare*, pp. 181 - 212, în: Petre Diaconu și Dumitru Vilceanu, *Păcuiul lui Soare, vol. I, Cetatea bizantină*, București, 1972.
3. Iordanov = I. Iordanov, *Ranni formi na monetno proizvodzvo (XI - XIIv) v bălgarsskite zemi*, Numizmatika, 1980, 2, pp. 4 - 15.
4. Mănuțu Adameșteanu, Peuce, VIII = Gh. Mănuțu-Adameșteanu, *Urme de locuire din perioada feudal timpurie la Troesmis*, Peuce, VIII, 1980 pp. 230 - 247.
5. Mănuțu Adameșteanu, Circulația = Gh. Mănuțu-Adameșteanu, *Circulația monetară la Nufărul în secolele X - XIV*, Peuce, X, 1991, pp. 497 - 553.
6. Mănuțu Adameșteanu, Cronica, 1991 = Gh. Mănuțu-Adameșteanu, *Cronica desco- peririlor monetare din nordul Dobrogei (III)*, Peuce, XI, 1991, pp. 575 - 588.
7. Mănuțu Adameșteanu, Pontica, XXIV = Gh. Mănuțu-Adameșteanu, *Cronica desco- peririlor monetare din nordul Dobrogei (IV)*, Pontica, XXV, 1992, pp. 399 - 418.
8. Mănuțu Adameșteanu, Cronica, Peuce, XI = Gh. Mănuțu-Adameșteanu, *Cronica des- coperirilor monetare din județul Tulcea (V)*, Pontica, XXVI
9. Mitrea, 1968 = Bucur Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, Dacia, NS, 1968, XII, pp. 445 - 460
10. Oberländer-Târnoveanu, 1980 = E. Oberländer-Târnoveanu, *Cronica desco- peririlor monetare din nordul Dobrogei*, Peuce, VIII, 1980, pp. 499 - 514
11. Oberländer-Târnoveanu, 1983 = E. Oberländer-Târnoveanu, *Un atelier monétaire byzantin inconnu de la deuxième moitié du XI-e siècle dans le thème de Paristrion*, RESEE, XXI, 1983, 3, pp. 261 - 270.
12. Oberländer-Târnoveanu, 1984 = E. Oberländer-Târnoveanu și Cristina Opaiț, *Cronica desco- peririlor monetare din nordul Dobrogei (II)*, Peuce, IX, 1984, pp. 267 - 280.

13. Irina Oberländer-Târnoveanu, 1980 = Irina Oberländer-Târnoveanu, *Stăriuni antice pe raza comunei Mahmudia (Jud. Tulcea)*, Peuce, VIII, 1980, pp. 55 - 76.
14. Petrescu-Dîmbovita, Inventar = Mircea Petrescu-Dîmbovita, *Inventarul materialului arheologic de la Rezidența Regală din Galați*, București, 1940.
15. Al. Popaea = Al. Popaea și V.H. Baumann, *Monede bizantine anonime și skifate în colecția Muzeului din Tulcea*, Peucc, VI, 1977, pp. 207 - 226.
16. Custurea, 1984 = Antoaneta Vertan și Gabriel Custurca, *Descoperiri monetare în Dobrogea*, Pontica, XVII, 1984, pp. 245 - 257.
17. Custurea, Papasima - Gabriel Custurea, Tudor Papasima, *Monede bizantine descoperite la Păcuiul lui Soare*, Pontica, XXVI, 1992, pp. 363 - 380.

Note

Catalogage folosite:

C. Morrisson, *Catalogue des monnaies byzantines de la Bibliothèque Nationale*, II, Paris, 1970;

DOW-Ph.Grierson, *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection*, vol. III, Part 2, Leon III to Nicephorus III, 717 - 1081, Washington, 1971.

1. I. Iordanov, Numismatika, XIV, 1980, 2, pp. 4 - 15.
2. I. Iordanov, passim, crede că primele monede au început să fie turnate încă de la sfârșitul secolului al X-lea.
3. Ernest Oberländer-Târnoveanu, RESEE, XXI, 1983, 3, pp. 261 - 270. La nota 6, p. 262, se amintește că există piese turnate și printre monedele din clasa A, C, D, și ale lui Constantin X.
4. O prezentare amănunțită a istoriografiei monedelor turnate se găsește în Gh. Mănuțu-Adameșteanu, *Un atelier monetar dobrogean din secolul al XI-lea*, SCN, XI, sub tipar.
5. În momentul actual am reușit să întocmim o statistică cu descoperirile monetare "la zi" din principalele centre dobrogene (Păcuiul lui Soare, Isaccea, Dinogetia, Tulcea, Nufărul), cu sprijinul colegilor Bucur Mitrea, Gh. Poenaru Bordea, Petre Diaconu, Alexandru Barca, Eugen Nicolac, Gabi Custurca, T. Papasima, Victor Baumann, Cristina Opaiț, E. Oberländer-Târnoveanu.
6. Moneda a fost doar menționată cf. E. Oberlander-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 262, nota 6, *follis* anonim cl. A₂.
7. I. Iordanov, *op. cit.*, p. 10, nr. 6.
8. E. Oberländer-Târnoveanu, *loc. cit.*, consemnează în colecția Muzeului din Tulcea - inv. 11 759 - un *follis* var. 14, dar la acest inventar figurează o monedă de la Sigismund III.
9. I. Iordanov, *op. cit.*, p. 10, nr. 15.
10. *ibidem*, nr. 9, var. 39.
11. *ibidem*.
12. P. Diaconu, SCIVA, 32, 1981, 3, p. 410, deși autorul nu exclude posibilitatea turnării lor încă de la sfârșitul secolului al X-lea.
13. Informațiile referitoare la descoperirile monetare de la Capidava le datorăm colegului Gabi Custurca, care pregătește un articol cu monedele de aici.
14. Cercetările arheologice de la Capidava au dat la iveală următoarele monede bizantine: cl. A - 43 ex., Roman III, cl. B (1028 - 1034) - 25 ex., Mihail IV, cl. C (1034 - 1041) - 12 ex.,

- Constantin IX, cl. D (1042 - 1055) - 3 ex. Numărul relativ mare de *folles* de la Mihail IV ne determină să renunțăm la ideea distrugerii definitivе a Capidavei în urma unui atac peceneg din anul 1036. Prezența celor trei exemplare de la Constantin IX probează că locuirea a continuat și în deceniul al V-lea, fiind întreruptă brutal de invazia peceneagă; numărul foarte mic de piese de la Constantin IX - doar trei - ne-a determinat să optăm, dintre cele două date avansate (1046 și 1048) pentru cea mai apropiată de începutul domniei acestui împărat - respectiv pentru 1046. Vezi și P. Diaconu, *Les Petchénègues au Bas Danube*, București, 1976, pp. 62 - 65 și notele 175 și 176. Pentru anul 1046 vezi A.P. Kazdhan, ZRVI, 8, 1963, pp. 183 și următoarele; pentru datarea atacului peceneg în 1048 vezi Jonathan Shepard, *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*, 24, 1975, pp. 61 și următoarele.
15. Săpături de salvare efectuate de Mihaela Mănuțu-Adameșteanu și Gh. Mănuțu-Adameșteanu.
16. Acest aspect a fost sesizat și de P. Diaconu, SCIVA, 31, 1981, 3, p. 410.
17. *ibidem.*; E. Oberlander-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 268; V. Pencev, *Numismatika*, Sofia, XXIV, 1990, III, p. 30.
18. Pentru descoperirile arheologice din secolele X - XI vezi: I. și Al. Barnea, Peuce, IX, 1984, pp. 97 - 105, cu bibliografia mai veche; I. Vasiliu, Peuce, IX, 1984, pp. 107 - 140; Gh. Mănuțu-Adameșteanu, SCIVA, 34, 1983, 2, pp. 171 - 174; idem, Peuce, IX, 1984, pp. 237 - 256; *ibidem*, pp. 375 - 386.
19. Pentru descoperirile monetare din secolele X - XI vezi: Al. Popea, Peuce,

- IV, 1973 - 1975, pp. 175 - 198; E. Oberlander-Târnoveanu, Cristina Opaț, Peuce, IX, 1984, p. 274 - 275; Gh. Mănuțu-Adameșteanu, Peuce, X, 1991, pp. 575 - 586; idem, Pontica, XXV, 1992, pp. 403 - 406; idem, *Cronica descoperirilor monetare din județul Tulcea (V)*, Pontica, XXVI
20. E. Oberlander-Târnoveanu, *op. cit.*, pp. 267 - 268.
21. Georges Ostrogorsky, *Histoire de l'Etat Byzantin*, Paris, 1956, pp. 348 - 349
22. P. Diaconu, SCIV, 18, 1967, 3, p. 471, nota 42.
23. Vezi nota 4.
24. Ioan Barnea, Ștefan Ștefănescu, *Din istoria Dobrogei*, vol. III, Bizantini, români și bulgari la Dunărea de Jos, București, 1971, pp. 135 - 137.
25. V. Pencev, *loc. cit.*
26. E. Oberlander-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 266.
27. De la cronicarul bizantin Attaleiates aflăm că, la urcarea pe tron a împăratului Nichifor III "scitii de la Dunăre ... au venit la sentimente mai bune decât cele de mai înainte și au trimis la dânsul soli pentru a-l încredința de supunere din partea lor", cf. Ion Barnea, Stefan Ștefănescu, *op. cit.*, p. 137.
28. O simplă privire aruncată pe hărțile cu descoperirile monetare este relevantă pentru zona geografică în care se află atelierul de monede turnate: în județul Tulcea am înregistrat 39 de localități în care sunt cunoscute monede bătute; dintre acestea, în 14 centre, apar și piese turnate, adică un procent de 35,89 %; în județul Constanța cunoaștem 27 de localități cu monede ștanțate, dintre care doar 6 se numără printre cele cu monede turnate, respectiv 16, 21 %.

Abstract

The researchers who dealt with molded folles in the Paristrion province, according to the number of pieces of each class, considered that two main stages in the function of this workshop could be taken into account.

The moment of the emission of the first coins (shortly after the year 976¹¹ or during the decades 3 - 4 of the XIth century¹²) is a problem still in discussion. On the other hand, the opinions are unanimous concerning the end of this period, i.e. to Constantin X's rule.

The second stage is undoubtedly limited according to the large number of discoveries which feature the period covered by the rules of the emperors Roman IVth, Mihail VIIth, and Nichifor IIrd.

The main aspect of the chronology of the molded emissions, concerning their begining, still is unclear. In the attempt of offering a satisfying answer, as well as in our wish to keep as closer to the real things as possible, we shall reffer to the conditions of discovery, unlike the procedure of other authors. The pieces belonging to the classes A, B, C, seldom took in discussion, do not benefit of relevant conditions of discovery, nor they are over-struck. Still, this aspect will not be an impediment in their chronology.

The first chronological elements are offered by two pieces belonging to the class D, which will contribute to the final solution. At Capidava one of the three coins of the emperor Constantin IXth is moulded and, though it was fortuitously found, offers the possibility of an indirect datation¹³. The presence of these pieces of the class D forces us to admit that this settlement was not affected by the attack of the Petchenegs during the year 1036 (idea supported so far by the discovery of the coins), as well as the fact the living continued till 1046¹⁴, when the fortification was definitively destroyed. We can conclude that the piece of the class D was moulded between 1042, when this type of coin had begun to be emitted, and 1046, when the settlement at Capidava stops its existence.

An another argument we wish to take into account is an archaeological discovery of 1981 in the fortified urban settlement at Nusăru. In this village, in the zone of the narrow street 2, in the pit for house-wastes n. 15, along with other archaeological materials, three folles were discovered, one emitted by Mihail IVth and two by Constantin IXth. This allow the datation of this complex in the period of the second emperor's rule¹⁵. One of the pieces emitted by Constantin IXth was noulded. Therefore, we can stress that is also can be framed between the same chronological limits.

Corroborating the large number of moulded pieces of the class D with the chronological moments mentioned above, we can afford to emphasize that these ones were moulded since the begining of Constantin IX's rule by a workshop which begins to be active this moment.

The existence of moulded coins along with previous emissions (classes A, B and C) is easy to be explained taking into account that these ones, being in a small number, circulated during the whole IXth century (see the existent over-strikes)¹⁶. The argumentation is considerably increased if we remark that the emissions A, B and C concerned mouldings are are insignificant from the point of view of their number.

The situation of this workshop was undoubtedly supposed as being the capital of the thema - Durostorum-Silistra¹⁷. But this assumption was clearly invalidated by the repartition of

the coins in the Dobrudja territory. In the proximity of the capital, in the southern part of Paristrion thema (excepting the settlement Păciul lui Scare), the discoveries are fortuitous (one at Capidava and one at Hirsova). On the other hand, in the northern part the situation is quite significant, both through the number and through the area of findings (35 at Isaccea, 21 at Nusăr, 6 at Dinogetia-Garvă, 2 at Tulcea, one at Beștepe and one at Luncavița). In such condition, our attention focused to the northern zone. We were interested mainly in the only settlement which dominated the Danube's embouchures, bot through the number and through the variety of the discoveries¹⁸. Of course, we refer to Isaccea-Noviodunum¹⁹. In the present stage of our knowledge, this site is the only center in which we can find all types of moulded coins, begining with the class A and ending with Nichifor IIrd.

Considering the numerical evolution of the discoveries on the whole Dobrudja territory and the repartition in the field, we can stress that this workshop functioned at Isaccea during the whole period. Still, we can remark fluctuation in its activity, which affected the monetary mass in circulation and the types of folles.

The emission of moulded coins ceased during the emperor Nichifor IIrd. In the present stage of knowledge it is quite difficult to say whether the anonymous moulded coins emitted by this emperor still were in circulation during his successor Alexios Ist, as Ernest Oberländer-Târnoveanu suggested.

Final consideration

The presence at the Lower Danube of a workshop which emitted bronze moulded folles, qualitatively inferior in comparison with the official standard of the Empire, suggests that at the begining of Constantin IXth's rule this area faced with an urgent demand of small coins.

Despite the scarcity of the sources of that time, we know that the emperor Mihail IVth substituted the nature tax for the money one. This fact had as a result an intense movement of grievance in the Balkanic area, which climaxed with the uprising of 1040 - 1041²¹.

A traveller who navigated on the Danube in the years 1042 - 1045²² describes a flourishing Dobrudja land, having an intense economic life. This fact supposes an adequate monetary circulation, unexpectedly interrupted by the attack of the Petchenegs in the winter of 1046.

Each of these events can be an answer to our question, since an excess of monetary mass could be necessary for the payment of new garrisons engaged in the fights with the migratories, or could ensure a part of the necessity for the pay of the new taxes.

The decrease of the number of folles is a reality for the Paristrion province (since 1162, during the rule of Mihail IVth, or seen through the ratio coin / year - also decreasing from 166 to only 83,61), but we must not overlook that a similiary situation is also recorded in other provinces of the Byzantine Empire, fact which is clearly emphasized by the ration coin / year: Corinth (from 17.57 to 13), Athena (from 22 to 8), Sardis - Asia Minor (from 1 to 0.31) and Preslav (from 4.14 to 0.92)²³. We also must stress that in Dobrudja and Bulgaria this decrease was sensibly influenced by the attacks of the Petchenegs.

During the second half of the XIth century we can remark an important intensification of the workshop on the background of profound grievance of the population in the zone of the Lower Danube. This population, beside other oppressions, had also to endure the cancellation of the monetary subsidy for the defense of the boundary²⁴. Though numerous coins of the emperor

Roman IVth are moulded (anonymous and especially signed), certain authors from Bulgaria consider that this production begun after the year 1074, when temporary separation of some Bulgarian territories in the north-eastern part of the province occurred²⁵.

We also cannot agree the opinion that the existence of this political organization, hostile to the Byzantium, during 1072 - 1091 "had as a result a complet isolation of the zone situated at the Danube's embouchures from the rest of the Byzantine world, the only way of linking with this zone being the maritime one"²⁶. The final part of this phrase itself proves that it is not to speak about "a final isolation", and the analysis of the monetary discoveries will prove with a vengeance.

During this period of problems it is to expect that the Constantinople coins much harder penetrated in the Paristrion zone and the ration coin / year seems to confirm this thing for the punched pieces (decreasing from 100 - Constantin Xth, to 75.5 - Roman IVth). This fact represents a deceptive image, since the truth is that we are faced here with a monetary policy strictly controlled by the Empire: anonymous pieces are prevalently sent from Constantinople, on the other hand the workshop's task being to emit signed folles. This fact created a poise between these two types (255 coins are signed and 234 are anonymous). The cumulus of the punched pieces with the moulded ones offers an increase of the ratio coin / year (from 100 to 122.25). This situation is concordant with the monetary reality of the Empire: Corinth (from 15 to 25.75), Athena (from 14.38 to 17), Sardis (from 0.88 to 1.75).

Following our argumentation, we find that after the events of 1072 - 1074 it is not to speak about an isolation of the zone situated at the Danube's embouchures or an impossibility of supply with coins. We know about the existence of 248 signed pieces and 52 anonymous ones from Mihal VIIth. The lack of poise between these two types of folles is due to the fact that the workshop exclusively emits signed pieces. According to the procedure of manufacture, we have a total of 161 moulded pieces and 139 punched ones, which shows only a slight subordination of the second type (46.33%).

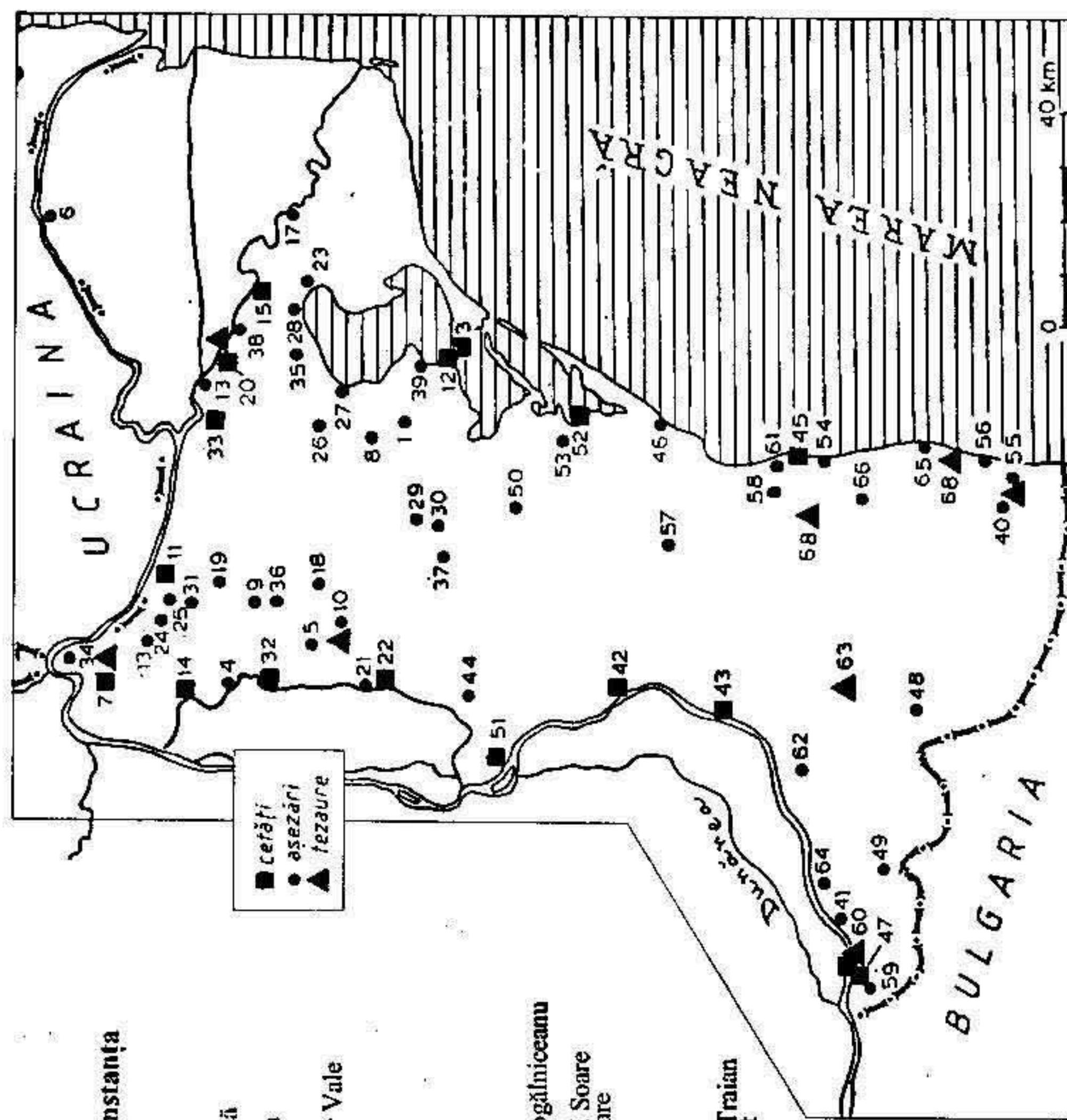
The new created political situation will also influence the areal of spreading of the moulded coins, which will much hardly reach to the Southern Dobrudja (only 40 % from the total quantity of findings). In the northern part they cumulate 60 %.

The difficult moment traversed by the zone at the Danube's embouchure will be outrun during Nichifor IIIrd, when the number of the punched coins will exceed that of the moulded ones (195 from a total of 351).

The most relevant confirmation of the normalization of Empire's situation at the Danube's embouchures is offered by the simple ascertainment that this was the moment when the workshop ceased its activity²⁷.

The reading of the information mentioned above renders with no doubt the character of the activity of moulding the coins: we cannot say any more that these pieces represent the effort of private persons. It is clear that we are faced with an official act under the strict supervision of Byzantium.

The presence of the workshop at Isaccea along its whole period of function had as result the fact that moulded folles are meat especially in the Northern Dobrudja and only subordinately in its southern part²⁸. The mention of these coins (Varna - 2 pieces, Plisca - 1 piece) seems to be the result of exceptional random phenomena.

Județul Tulcea

- 1. Babadag
- 2. Bestepe
- 3. Bisericuța
- 4. Carcaiu
- 5. Cernavodă
- 6. Chilia Veche
- 7. Dinogetia
- 8. Enisala
- 9. Hamcearca
- 10. Horia
- 11. Isaccea
- 12. Junlovca
- 13. Luncavița
- 14. Macin
- 15. Mahmudia
- 16. Malcoți
- 17. Murighiol
- 18. Nalbant
- 19. Niculitel
- 20. Nifaru
- 21. Peceneaga
- 22. Piatra Frecăței
- 23. Plopșoru
- 24. Racheleu
- 25. Reversarea
- 26. Sabangia
- 27. Sărchioi
- 28. Sărinasuf
- 29. Slava Cerchezii
- 30. Slava Russă
- 31. Telita
- 32. Troesmis - Turcoaia
- 33. Tulcea
- 34. Văcăreni
- 35. Valea Nucarilor
- 36. Valea Feilor
- 37. Vasile Alecsandri
- 38. Victoria
- 39. 6 Martie

Fig. 1. Harta Dobrogei cu localitățile unde s-au descoperit folos din secolele X - XII (976 - 1092).
Fig. 1. Carte de la Dobroudja - découvertes des folles de X-ème - XII-ème siècles (976 - 1092).

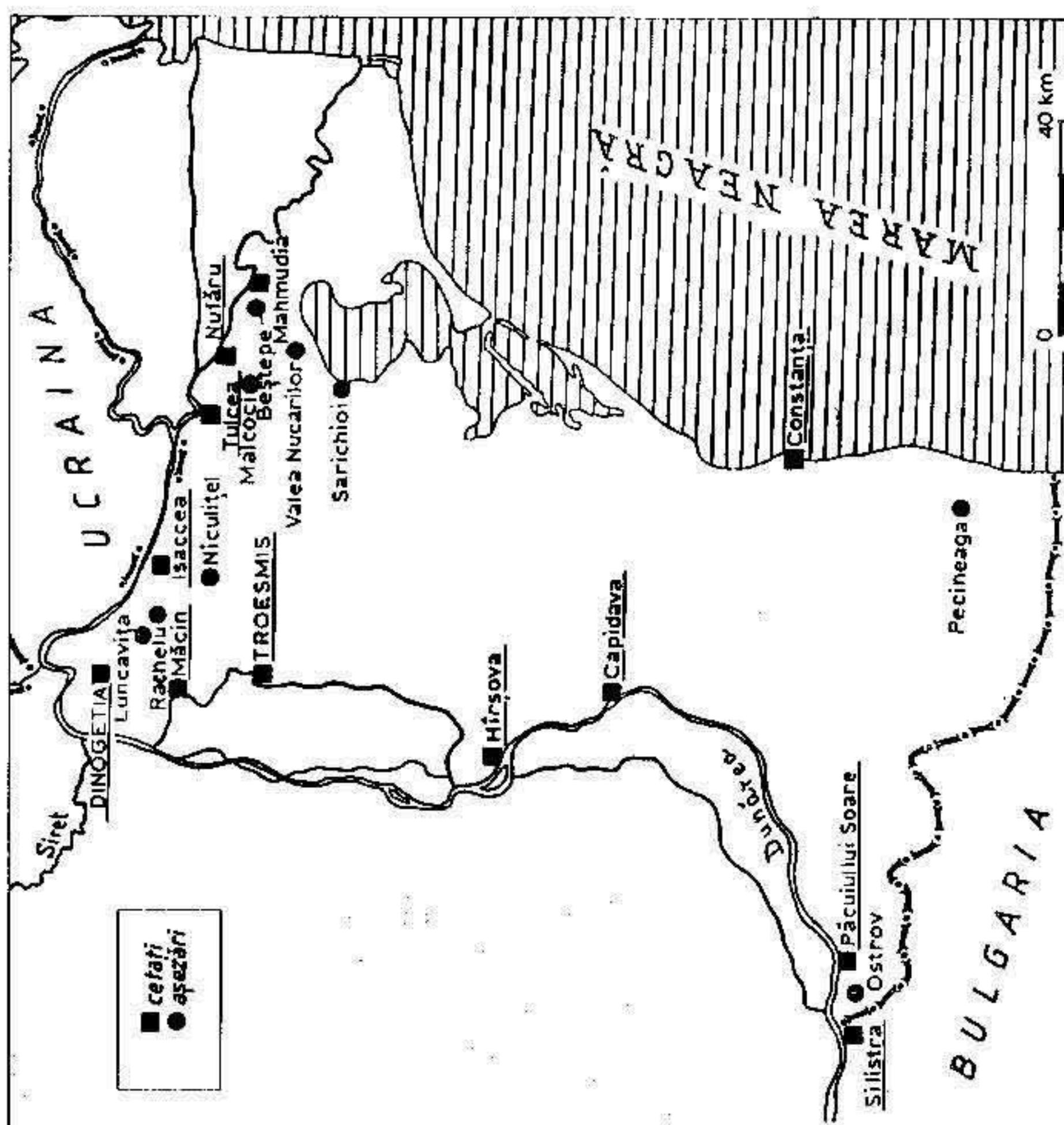
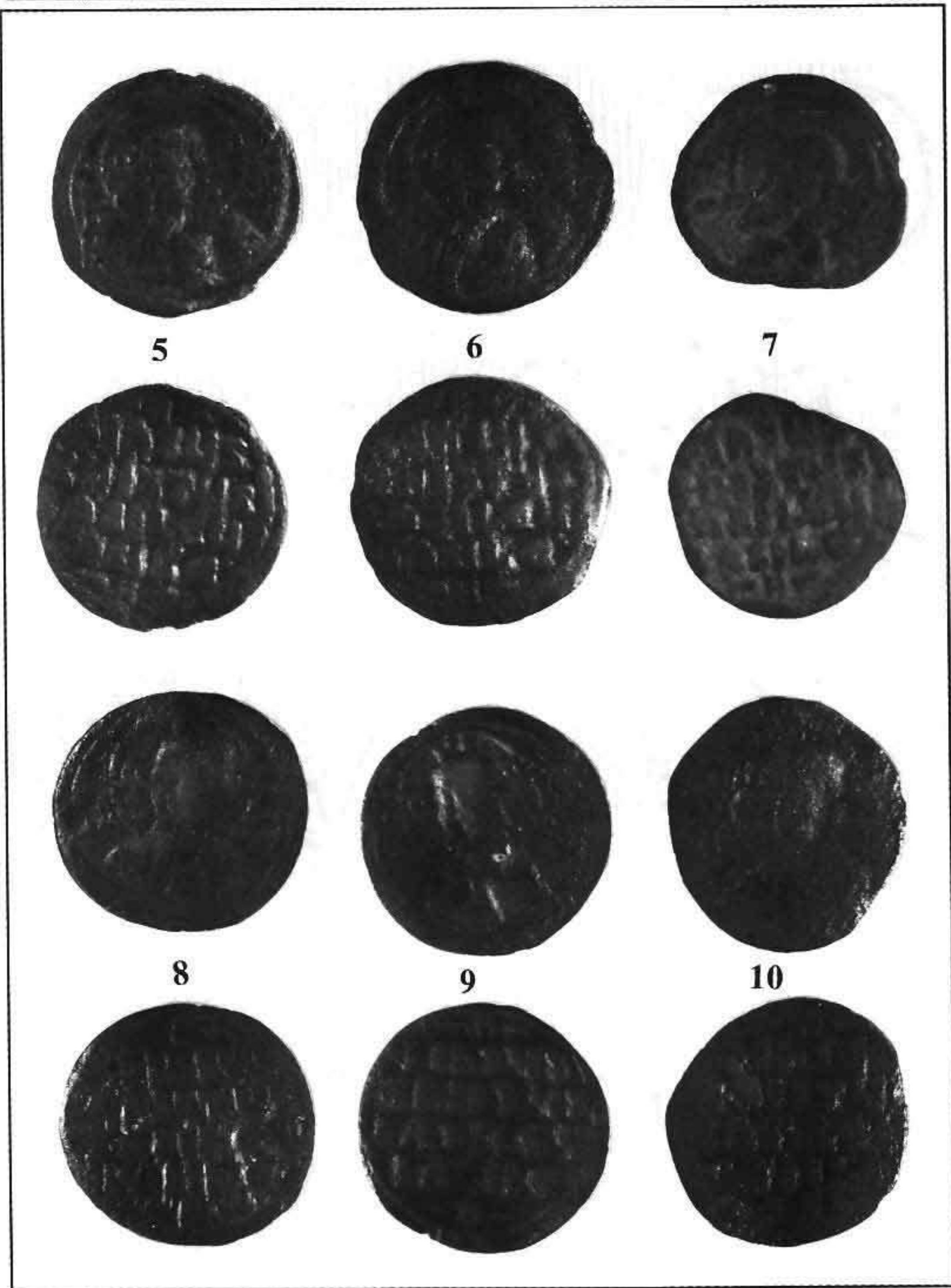
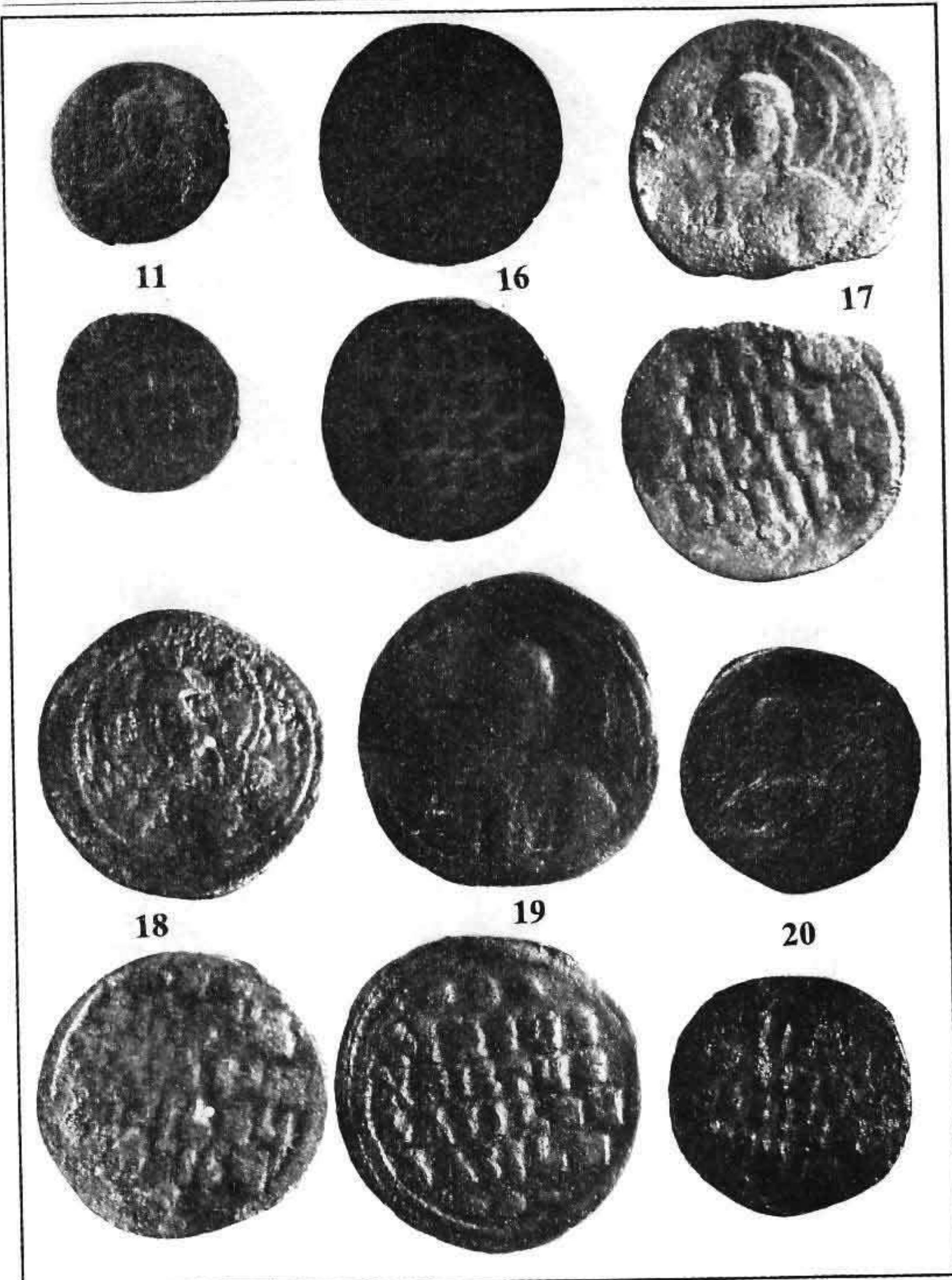

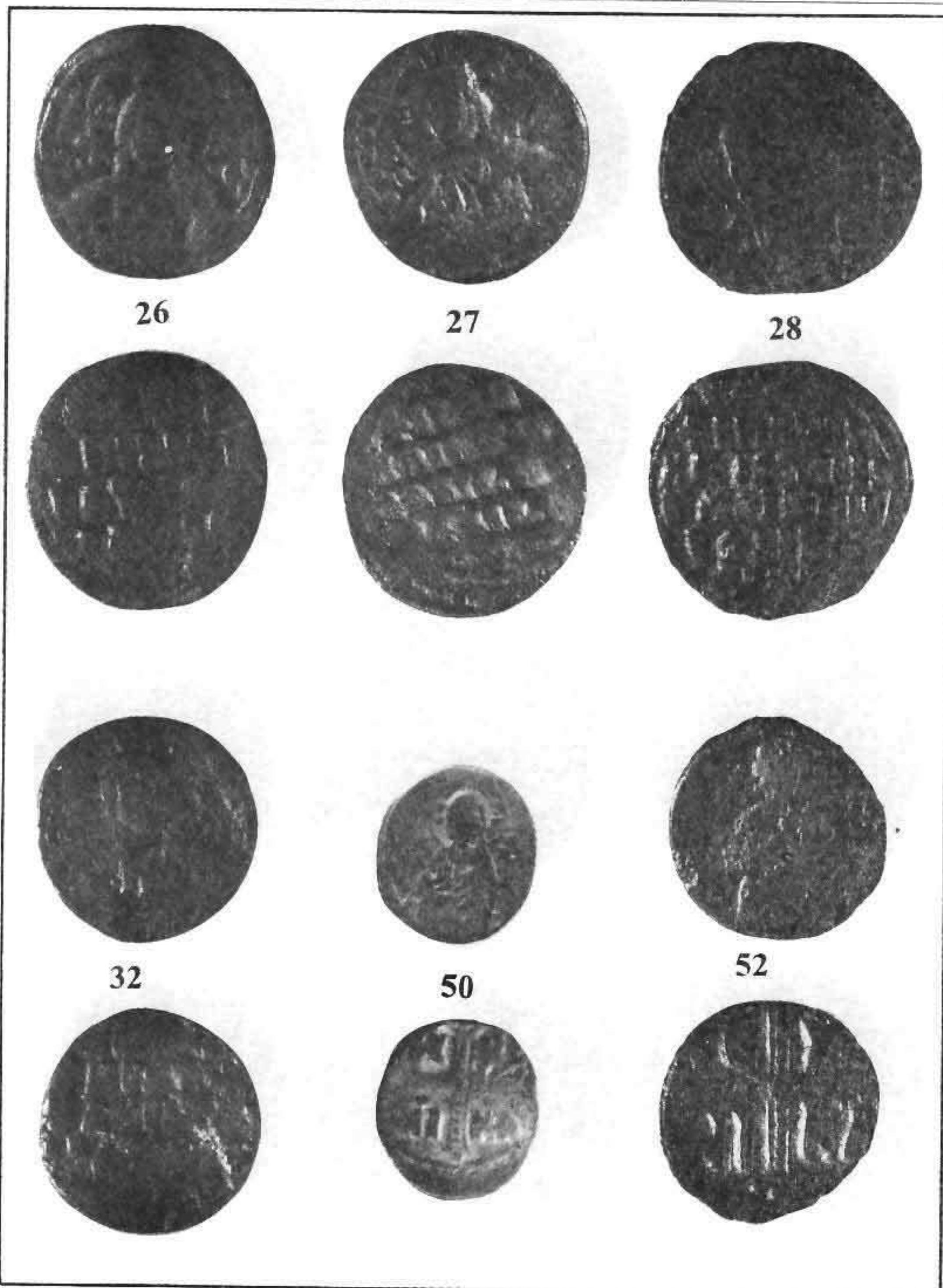
Fig. 2. Harta Dobrogei cu localitățile unde s-au descoperit folles turnat din secolul al XI-lea (1042 - 1081).

Fig. 2. Carte de la Dobroudja - découvertes des folles moulués de XIeme siècle (1042 - 1081).

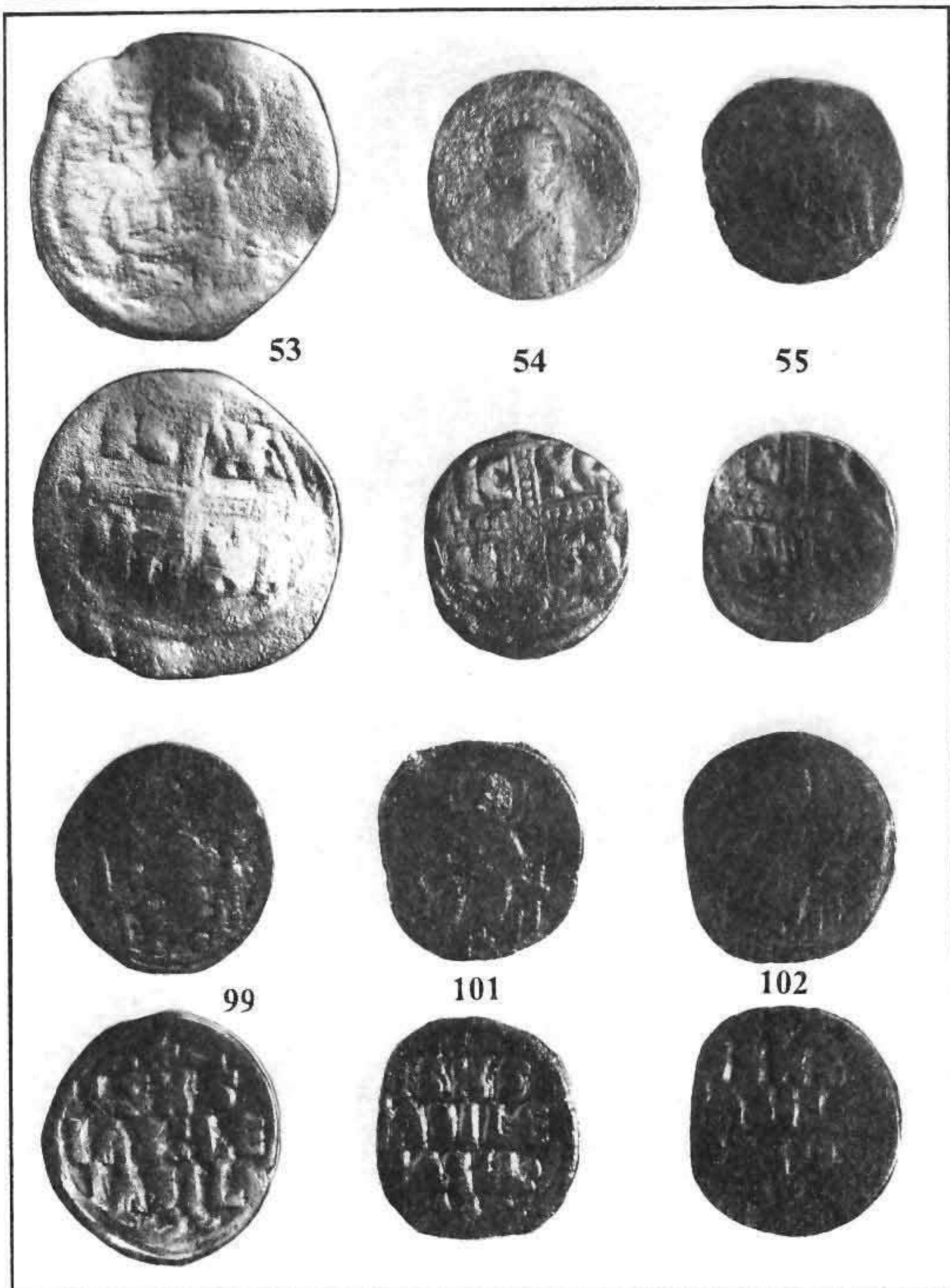

Planșa I

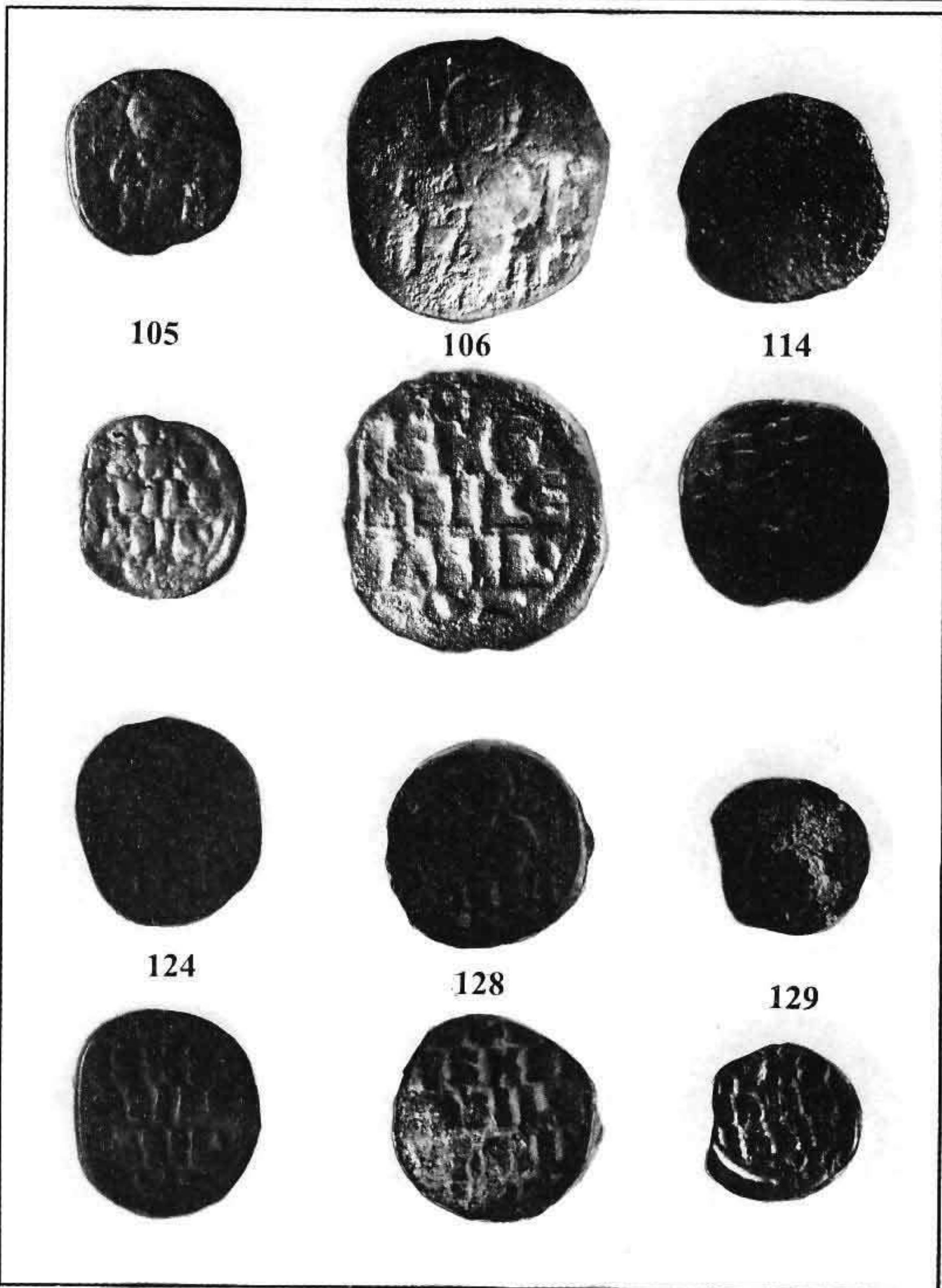

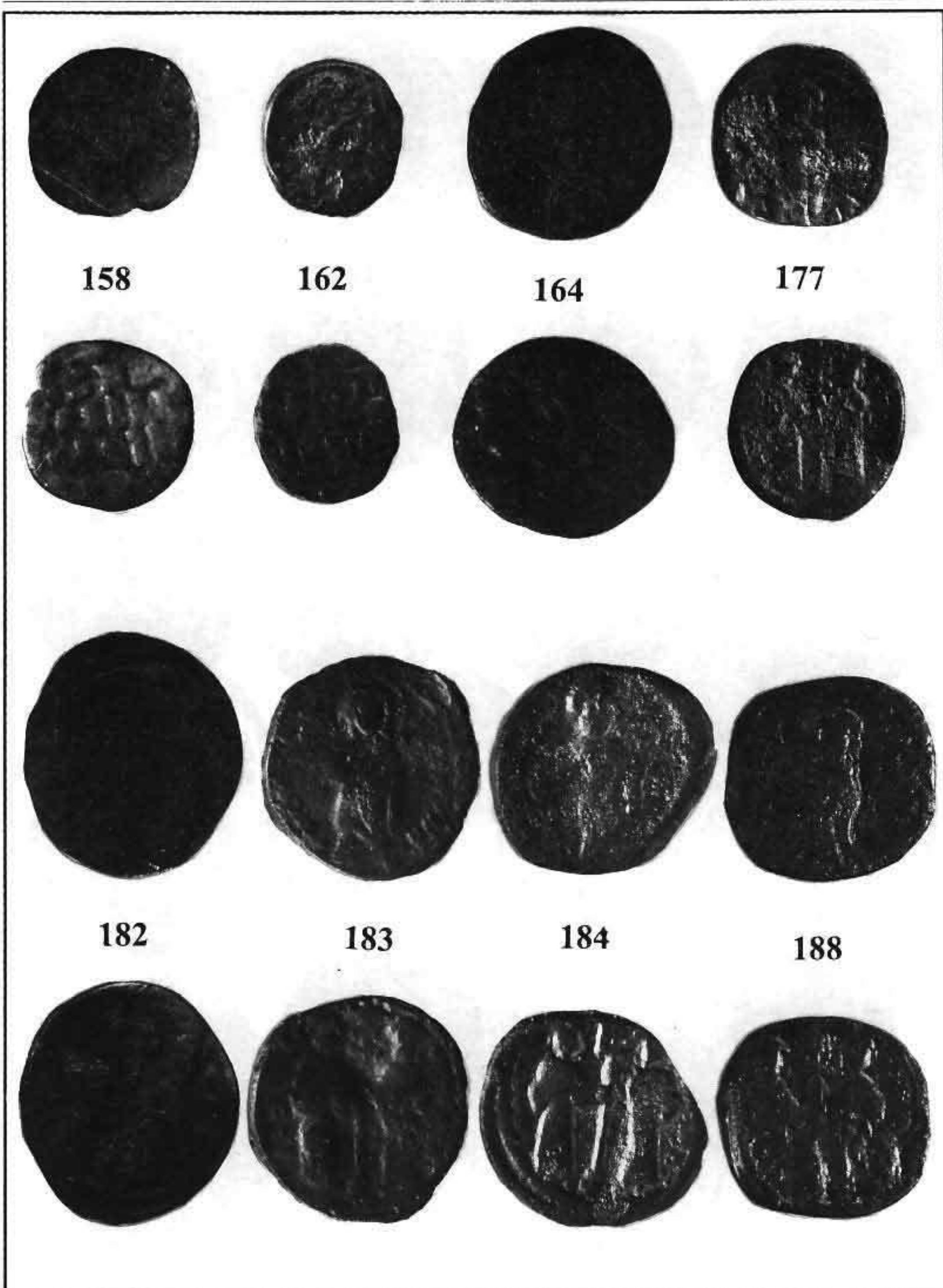
Plansa III

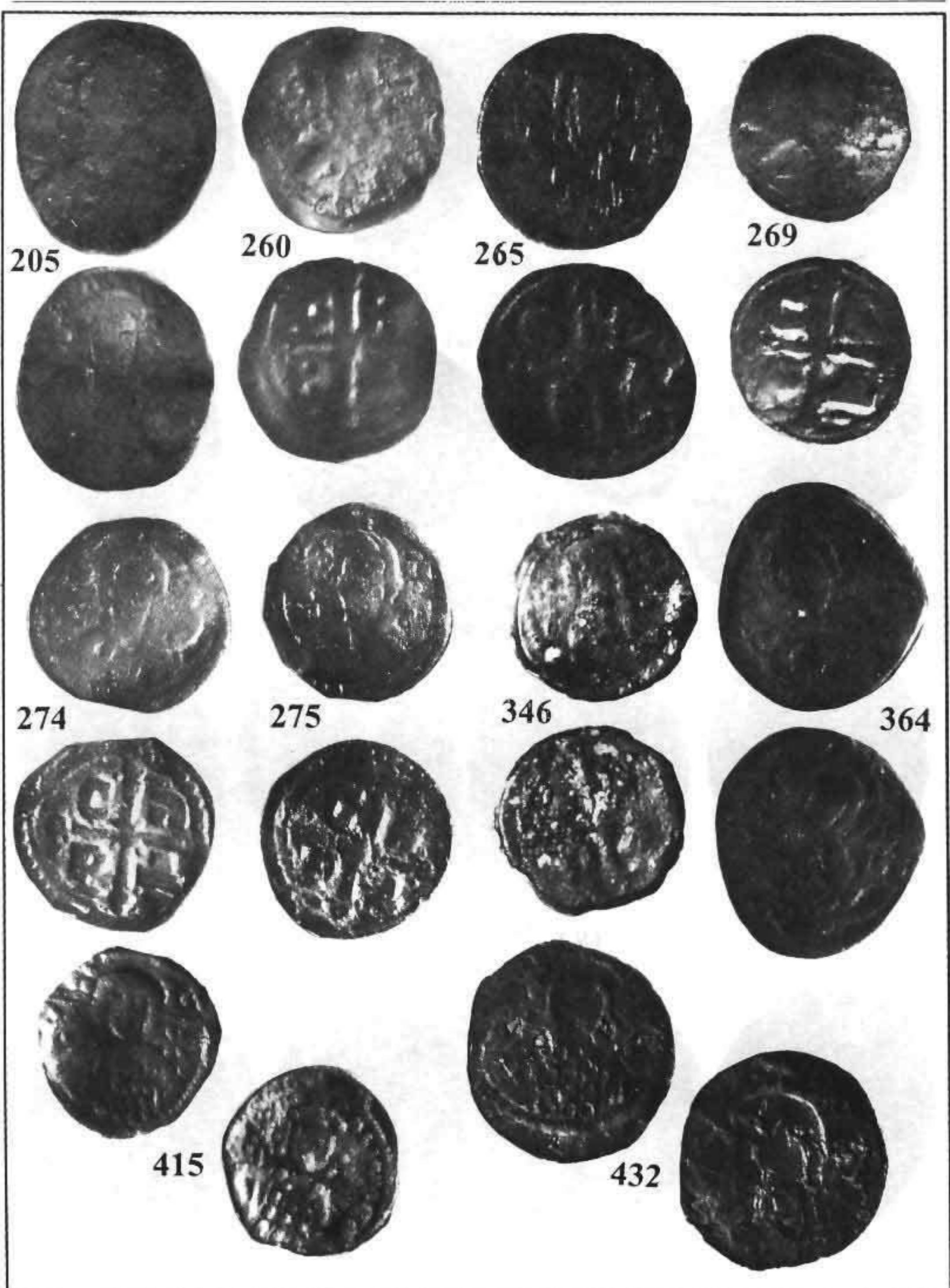

Plansa IV

Plansa V

Plansa VII

461

470

471

501

502

512

